

Віват, тэатры!

VI Рэспубліканскі конкурс тэатральнага мастацтва "Нацыянальная тэатральная прэмія" назваў пераможцаў.

Падчас цырымоніі ўзнагароджання Нацыянальнай тэатральнай прэміі выступіў балет Маладзёжнага тэатра эстрады "Fusion".

Урачыстая цырымонія ўзнагароджання прайшла 28 кастрычніка на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. "Найлепшым спектаклем тэатра драмы для вялікай сцэны" стаў спектакль "Фальшывая нота" Тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" у пастаноўцы народнага артыста Беларусі рэжысёра Аляксандра Яфрэмава, "Найлепшым спектаклем тэатра драмы для малой сцэны" - спектакль "Вій" Палескага драматычнага тэатра ў пастаноўцы рэжысёра Паўла Марыніча.

Сёлета на ўдзел у конкурсе было пададзена больш за 70 заявак у чатырох намінацыях, у фінальным этапе прынялі ўдзел 28 пастановак тэатраў з розных абласцей Беларусі. Конкурс праходзіў па чатырох асноўных раздзелах: "Тэатр драмы", "Тэатр лялек", "Музычны тэатр" і "Спектаклі для дзяцей і юнацтва". На працягу месяца журы ацэньвала спектаклі, якія былі прадстаўлены на сцэнах сталічных тэатраў. Цырымонія ў Купалаўскім тэатры пачалася з уручэння міністрам культуры Рэспублікі Беларусь Анатоліем Маркевічам ганаровых прэмій за падтрымку тэатральнага мастацтва Беларусі і за ўклад у яго развіццё. Анатолій Маркевіч звярнуўся да ўдзельнікаў цырымоніі з вітальным словам, у якім сярод іншага адзначыў: "Беларускі тэатр заўсёды быў і застаецца сапраўднай школай жыцця, месцам асветы і незабыўных эмоцый. Словы ўдзячнасці вам за вялікі талент, адданасць любімай справе! Вы сапраўды лекарам душ чалавечых, выхоўваеце цудоўныя пачуцці любові, добра і міласэрнасці, культуру ўзаемаадносін паміж людзьмі".

Падрабязна пра лаўрэатаў Нацыянальнай тэатральнай прэміі чытайце на ст. 3.

Узнагароду за найлепшы спектакль тэатра драмы для вялікай сцэны, якім стала пастаноўка "Фальшывая нота" Тэатра-студыі кінаакцёра, атрымаў яго рэжысёр Аляксандр Яфрэмаў.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

Найлепшым оперным спектаклем стаў "Фаўст" Вялікага тэатра Беларусі. Узнагароду атрымала рэжысёр Ганна Маторная.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

АРХІТЭКТУРА ПАМЯЦІ

Якім чынам развіваліся практыкі ўшанавання месцаў памяці аб апошняй вайне ў нашай краіне і з якімі выклікамі сутыкаюцца сёння айчынных архітэктары, працуючы ў гэтым кірунку? Пра гэта на

СТ. 4

У сераду, 3 лістапада 2021 года, міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатолій Мечыслававіч Маркевіч правядзе асабісты прыём грамадзян, іх прадстаўнікоў і прадстаўнікоў юрыдычных асоб. Папярэдні запіс на прыём ажыццяўляецца па нумары +375 17 203 75 74.

Суботнія сустрэчы

"Я СТАРАЎСЯ НЕ ЗДРАДЖВАЦЬ САБЕ"

Значная для мастакоўскага свету падзея адбылася на пачатку гэтай восні — яшчэ адзін выдатны творца атрымаў званне народнага мастака Беларусі. Творца гэты — знакаміты беларускі скульптар Уладзімір Слабодчыкаў. Інтэрв'ю з ім чытайце ў нашай газеце.

СТ. 6

Планы на будучыню

26 кастрычніка адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відазсувязі ўдзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Савецкі прадстаўніцтва пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Андрэй Брыгадзін распавёў аб праектах у сферы культуры, якія плануюцца да ажыццяўлення ў рамках супрацоўніцтва з Расійскай Федэрацыяй у будучым годзе. Сярод іх — рэгіянальная навукова-практычная канферэнцыя для школьнікаў “Творчасць

юных”, Фестываль творчасці інвалідаў Саюзнай дзяржавы. Размова ішла і пра прэмію Саюзнай дзяржавы ў галіне культуры і мастацтва.

Было ўзятае таксама пытанне аднаўлення гістарычных будынкаў Куцеінскага манастыра, што ля Оршы. Па выніках сумеснага выязнога пасяджэння Міністэрствам культуры разгледжана канцэпцыя аднаўлення манастыра, папярэдняе ўзгодненая для далейшага праектавання. Ужо выдзелены дазвол на выкананне праектных работ, а таксама з Інстытутам гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук прапрацавана пытанне правядзення работ па археалагічным даследаванні тэрыторыі манастыра.

“Анімаёўка-2021” уручыла прызы пераможцам

У Магілёве прайшоў XXIV Міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў “Анімаёўка-2021”. Тры дні фестывалю завяршыліся ўрачыстай цырымоніяй, на якой былі абвешчаны пераможцы і лаўрэаты трох конкурсных праграм фестывалю. Гран-пры ў конкурсе анімацыйнага кіно атрымаў фільм бразільскага рэжысёра Радзе Мерона “Аўрора — вуліца, якая хацела стаць ракой”. Сярод беларускіх стужак прызам была адзначана новая работа рэжысёра Ігара Воўчака “Пралёды і фуга”.

Надзея КУДРЭЙКА

Узнагароджанне пераможцаў “Анімаёўкі-2021” адбылося 27 кастрычніка ў магілёўскім кінатэатры “Радзіма”. Прызамі “Вялікі хрустальны аловак” і дыпламамі пераможцаў у асноўным конкурсе былі ўзнагароджаны 13 конкурсных работ з дзевяці краін. Журы на чале са знакамітым расійскім рэжысёрам Леанідам Носыравым акрамя Гран-пры бразільскаму фільму яшчэ адзначыла фільмы нямецкага рэжысёра Лукаса фон Берга “Правяты Андройд” (“Найлепшы анімацыйны фільм для дарослых”), расійскага рэжысёра Аляксандра Свірскага “Вадзім на прагульні” (“Найлепшыя эксперы-

ментальны анімацыйны фільм”), рэжысёра з Ганконга Стэпа Сі “У цэмыры ночы” (“Найлепшае выяўленчае рашэнне”), расійскага рэжысёра Кацярыны Філіпавай “Караблік, што хацеў лятаць” (“Найлепшы анімацыйны фільм для дзяцей”), і іншыя.

Пачэсным дыпламам “Майстру анімацыі” і прызам “Вялікі хрустальны аловак” за значны ўклад у развіццё анімацыі быў ўзнагароджаны беларускі рэжысёр Аляксандр Ленкін, чый новы фільм “Тошка і яго сябры. Ёсць кантакт!” таксама ўдзельнічаў у конкурсе “Анімаёўкі-2021”.

Увогуле ў фінальных спаборніцтвах фестывалю ўдзельнічалі 63 стужкі ў дарослым конкурсе анімацыйных фільмаў і 49 у конкурсе дзіцячай анімацыйнай творчасці — журы ў дзіцячай намінацыі ўзначальвала знакаміты беларускі рэжысёр Таццяна Кубліцкая. “Малы хрустальны аловак” за найлепшы анімацыйны фільм, створаны дзецьмі, атрымала стужка “Зімовы калабок” дзіцячых студый Гомельскага дзяржаўнага абласнога Палаца творчасці дзяцей і моладзі. Іншымі прызамі былі ўзнагароджаны дзіцячыя студыі з Барысава, Мінска, Магілёва, расійскіх гарадоў Яраслаўль і Льгоў, украінскага горада Днепр, а таксама з Бельгіі і ЗША.

Традыцыйна ў рамках Міжнароднага фестывалю анімацыйнага кіно “Анімаёўка” праходзіць і конкурс дзіцячай выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці: сёлета ў ім удзельнічалі 179 работ. У сваіх узроставых катэгорыях дыпламы і каштоўныя падарункі атрымалі многія юныя творцы з Магілёва і Магілёўскай вобласці.

Газета – рэгіёны – чытач

■ — Куцеінскаму мужчынскаму манастыру, што змяшчаецца на ўскрайку Воршы, неўзабаве споўніцца 400 гадоў з дня заснавання. **Вядома ён не толькі мясцовым вернікам, але і шматлікім паломнікам. Манастырскі комплекс унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь, плануецца яго рэстаўрацыя. Як рыхтуюцца да гэтага ў манастыры?**

Ігумен Ніл (Падабед), настаіцель Куцеянскага мужчынскага манастыра:

— Так, па гэтых пытаннях мы абменьваемся думкамі з прадстаўнікамі міністэрства культуры. Рэстаўраваць патрэбна Богаяўленскі сабор і жылы братэрскі корпус. Зараз пачаліся праектныя работы, з райвыканкамам абмяркоўваецца стварэнне зон аховы. І да 2023 года спадзяемся на актыўныя рэстаўрацыйныя працы. Трэба адзначыць, што наш манастыр праводзіць асветніцкую дзейнасць таксама для школьнікаў. У нас ёсць музейная экспазіцыя прысвечаная першаму друкаванаму беларускамоўнаму буквару Спірыдона Собяля і іншым старажытным кнігам.

■ — У наступным годзе Беларусь будзе святкаваць 140-гадовы юбілей Якуба Коласа і Янкі Купалы. **“Культура” ўжо пісала, як адзначыць яго ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. А як правядуць юбілей у музеі Янкі Купалы?**

Наша краіна багатая на дзівосныя прыгожыя мясціны і рэдкія помнікі архітэктуры. І сёння, нягледзячы на няпростую эпідэмітуацыю, яе гістарычнае мінулае прыцягвае ўвагу як знешніх, так і ўнутраных турыстаў.

Да таго ж, пакуль турындустрыя паволі адаптуецца да новых рэалій, многія ўжо выкарыстоўваюць магчымасці віртуальнага падарожжа па гарадах і мястэчках нашай краіны.

Ілля СВІРЫН

— Які вобраз Беларусі мы хацелі б стварыць у свядомасці тых замежных турыстаў, якія ніколі ў нас не бывалі? — разважае дырэктар Нацыянальнага агенцтва па турызме Павел Сапошча.

— У першую чаргу гэта самабытная краіна ў самым центры Еўропы. У яе багатая гісторыя і глыбокія міжэтнічныя традыцыі. Веліччыя храмы, музейныя скарбінніцы, аўтэнтычная народная культура... Вядома, нам можна ганарыцца і прамысловымі аб’ектамі — тым больш многія з іх

Наталля Стрыбульская, намеснік дырэктара па навуковай рабоце Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы:

— Да юбілею ў наступным годзе мы зладзім шэраг выстаў з элементамі інтэрактыўу. Выставы пра Купалу будуць праводзіць у нашы даўнія сябры — Калінінградскі гісторыка-культурны музей, а таксама вёска Печышчы ў Татарстане, дзе быў у эвакуацыі пісьменнік. Шырэй правядзём канцэрт у Вязынцы, прыцягваючы вядомыя гурты і калектывы. Абавязкова пройдучу Купалаўскія чытанні, якія заўсёды прыносяць новую інфармацыю пра песняра. Канешне ж, гэтыя падзеі будуць адлюстроўвацца ў сацыяльных сетках і на нашым ютуб-канале.

■ — **Добрая беларуская традыцыя святкаваць заканчэнне ўборкі хлеба святам “Дажынікі”. Як справілі абласныя дажынікі ў Гродзенскай вобласці?**

Іна Кандрацюк, галоўны спецыяліст аддзела культуры Гродзенскага райвыканкама:

— Лічу, што нядаўна мы годна адзначылі дажынікі ў Скідзеле. Гродзеншчына заўсёды паказвала высокую ўраджайнасць, і гэты год не быў выключэннем. Каб усе ахвотныя маглі паглядзець святочны канцэрт, да Скідзеля былі наладжаны аўтобусныя рэйсы з суседніх населеных пунктаў. Важна і далей надаваць працы чалавека на зямлі годнае значэнне.

Падрыхтаваў Павел САЛАЎЕЎ

КУЛЬТУРА ШТОГТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэдакцыйнае павядачэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **адказны сакратар** — Ксенія ПАДОЛЦАВА; **рэдактар аддзела:** Яўген РАЎІН; **аглядальнік рэдакцыі:** Зміцер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Павел САЛАЎЕЎ, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЫКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнты:** Пётр ВАСІЛЕЎСкі, **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВЭД.
Сайт: www.kimpress.by; E-mail: kultura@tut.by. Адрес редакций: 220013, Минск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмныя: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25.
Аўтары дэпартаменту паведамленняў прашаць, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дата выдання, кім і калі выданыя паспарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рукапісы не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2021. Намад 2844. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамуленасці.
Падысана ў друку 29.10.2021 ў 18.00. Замова 2599.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1.
ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.

Увага! Аб’ява!*

Государственное учреждение «Национальный академический народный хор Республики Беларусь имени Г.И. Цитовича» объявляет конкурс на замещение вакантной должности художественного руководителя.

Квалификационные требования: высшее профессиональное образование по направлениям образования «Хоровое дирижирование» и стаж творческой работы не менее 5 лет.

В течение месяца со дня опубликования объявления кандидатуры будут рассмотрены конкурсной комиссией.

Для разъяснения возникших вопросов обращаться к директору ГУ «Национальный академический народный хор Республики Беларусь имени Г.И. Цитовича» Шуповалову М.И. по телефонам: +375 44 751 62 20, +375 17 335 29 06.

На цырымоніі ўзнагароджання пераможцаў VI Рэспубліканскага конкурсу тэатральнага мастацтва "Нацыянальная тэатральная прэмія" рашэннем аргкамітэта спецыяльнай пачаснага ўзнагароды мецэнатам тэатра былі ўручаны старшыні праўлення Банка БелВЭБ Васілю Мацюшэўскаму, мастацкаму кіраўніку Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы імя Ленінскага камсамола Аляксандру Козаку і мастацкаму кіраўніку Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Валяціну Елізар'еву.

Надзея КУДРЭЙКА

Прэмію за "Найлепшы спектакль тэатра драмы для вялікай сцэны" атрымаў спектакль "Фальшывая нота" Тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм", за "Найлепшы спектакль тэатра драмы для малой сцэны" — спектакль "Вій" Палескага драматычнага тэатра ў пастаноўцы рэжысэра Паўла Марыніча. Пераможцамі ў прыватных намінацыях секцыі «Тэатр драмы» сталі: Раман Цыркін, спектакль «Людзі на балоце» Мазырскага драматычнага тэатра імя І. Мележа — «Найлепшая работа рэжысэра ў

Віват, тэатры!

Нацыянальная тэатральная прэмія назвала пераможцаў

Прыз Валяціну Елізар'еву! Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатолій Маркевіч падчас уручэння з арыстамі балета Ірынай Яромкінай і Антанам Краўчанкам.

спектаклі тэатра драмы»; Павел Марыніч, спектакль «Вій» Палескага драматычнага тэатра — «Найлепшая работа мастака ў спектаклі тэатра драмы»; Надзея

Анцыповіч за ролю Гелі ў спектаклі «Варшаўская мелодыя» Новага драматычнага тэатра — «Найлепшая жаночая роля ў спектаклі тэатра драмы»; Ула-

дзімір Мішчанчук, спектакль «Фальшывая нота» Тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» — «Найлепшая мужчынская роля ў спектаклі тэатра драмы»; Аляксей Дудараў за спектаклі «Вечар» і «Не пакідай мяне» — «Найлепшая работа драматурга ў спектаклі тэатра драмы». «Прэміяй журы» быў адзначаны Міхал Кліменка за ролю Халімона ў спектаклі «Людзі на балоце» Мазырскага драматычнага тэатра імя І. Мележа.

У секцыі «Тэатр лялек» "Найлепшым спектаклем тэатра лялек" быў названы спектакль «Лялькі Ціма Талера, або Прадзены смех» Беларускага тэатра «Лялька» з Віцебска. Пераможцамі ў прыватных намінацыях секцыі «Тэатр лялек» абвешчаны: Міхась Клімчук, спектакль «Лялькі Ціма Талера, або Прадзены смех» Беларускага тэатра «Лялька» — «Найлепшая работа рэжысэра ў спектаклі тэатра лялек»; Ларыса Мікіна-Прабазыяк, спектакль «Локіс» Гродзенскага абласнога тэатра лялек — «Найлепшая работа мастака ў спектаклі тэатра лялек»; Ларыса Мікуліч за ролю Чорнай Панны ў спектаклі «Локіс» Гродзенскага абласнога тэатра лялек — «Найлепшая акцёрская работа ў спектаклі тэатра лялек».

"Найлепшым оперным спектаклем" у секцыі «Музычны тэатр» стаў «Фаўст», а "Найлепшым спектаклем балета" — «Ганна Карэніна» Вялікага тэатра оперы і балета. "Найлепшым спектаклем у жанры аперэты, музычнай

камедыі, мюзікла" назвалі пастаноўку «Джэк-патрашыцель» Маладзёжнага тэатра эстрады. Пераможцамі ў прыватных намінацыях секцыі «Музычны тэатр» сталі: Ганна Маторная, опера «Фаўст» Вялікага тэатра оперы і балета — «Найлепшая работа пастаноўшчыка ў музычным спектаклі»; Юрый Барысевіч, мюзікл-дэтэктыў «Джэк-патрашыцель» Маладзёжнага тэатра эстрады — «Найлепшая работа мастака ў музычным спектаклі»; Ірына Яромкіна за ролю Ганны Карэнінай у балете «Ганна Карэніна» Вялікага тэатра оперы і балета — «Найлепшая жаночая роля ў музычным спектаклі»; Дзяніс Нямецкі за ролю Труфальдзіна ў спектаклі «Труфальдзіна ў балете» Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра — «Найлепшая мужчынская роля ў музычным спектаклі»; Аляксандр Анісімаў, дырыжор-пастаноўшчык і аўтар музычнай рэдакцыі балета «Пер Гюнт» Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь — «Найлепшая работа дырыжора ў музычным спектаклі». «Прэміяй журы» быў адзначаны кампазітар Алег Хадоска за музыку да балета «Тытанік» Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра.

У секцыі «Спектакль для дзяцей і юнацтва» найлепшым спектаклем быў прызнаны спектакль «Лялькі Ціма Талера, або Прадзены смех» Беларускага тэатра «Лялька».

К

Заканчэнне на ст. 16

Візітоўка і брэнд Беларусі

Адна з аграсядзіб Беларусі.

вядома, візітоўка і брэнд. Але не варта дзівіцца, калі шэдэўр творчай думкі раптам адшукаецца і ў самай звычайнай беларускай вёсачцы.

Некранутая прыродная прыгажосць арганічна спалучаецца з выдатнай сучаснай інфраструктурай. І няма вялікай розніцы, дзе вы спыніцеся — у буйным гатэлі або маленькай сямейнай аграсядзібце. У любым выпадку на ўзровень камфорту скардзіцца не давядзецца.

— Сельскія сядзібы — а іх у нас ужо больш за тры тысячы — прапануюць не толькі адпачынак на ўлонні прыроды, але яшчэ і паўнаватарскае яднанне з нацыянальнай культурай, — перакананы Павел Сапоцька. — Іх

гаспадары, як правіла, людзі выдатныя: яны культывуюць народныя промыслы, старажытныя абрады, ведаюць тэа гісторыі, пра якія ні ў адной кнізе не працягаеш... Знаёміаць гасцей, вядома, і з кулінарый — а гэта важная частка нашай нематэрыяльнай спадчыны. Прычым кожная сядзіба спецыялізуецца на нечым сваім. Дзесьці пачастуюць хлебам па ўнікальных рэцэптах, дзесьці пракоцяць на канях мясцовай пароды, дзесьці навучаць гуляць на дудзе — нашай дудзе. Замежныя госці ад гэтага проста ў захваленні!

Знаёмства з прыродай і культурай, вядома ж, можна сумясціць з аздаравленнем. Беларуская медыцына зарэкамендавала

Нясвіжскі замак.

Мірскі замак.

сябе яшчэ ў савецкі перыяд — і з таго часу яе ўзровень значна вырас. Санаторыі, якія прапануюць найшырэйшы спектр паслуг, круглы год прыцягваюць у нашу краіну многія тысячы гасцей.

Паспейце забраніраваць месца: іх часта не хапае!

Ну і нарэшце мы заўсёды памятаем пра сваё гераічнае мінулае і хочам, каб пра яго помнілі ды ведалі і іншыя. Падзеі Вялікай

Айчынай вайны самым непасрэдным чынам закралі нашу краіну. Адзін подзвіг абаронцаў Брэсцкай крэпасці пра многае раскажа любому турысту, дзе ён ні нарадзіўся.

— У цяперашніх умовах нам важна пераарыентаваць рынак на новыя напрамкі, — кажа пралстаўніца Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь Ірына Брынкевіч. — І асабліва стаўкі мы робім на краіны СНД. Нас аб'ядноўвае агульнае мінулае, нам лёгка знайсці агульную мову, няма асаблівых культурных бар'ераў. Нядзіўна, што там дагэтуль цікавасць да Беларусі даволі адчувальная. Уяўляеце, колькі жыхароў з розных краін СНД так ці інакш звязаны з Беларуссю? Не злічыць! Хтосьці служыў тут у войску, хтосьці працаваў у рэальнай савецкай часы... І з таго часу засталіся цёплыя ўспаміны. Пагадзіцеся, гэта цудоўны стымул наведваць месцы сваёй маладосці, паказаць іх дзецям.

— Людзі згадаліся па вандроўках, па тых эмоцыях, якія яны нам дораць, — канстатуе Ірына Брынкевіч. — Можна, таму цікавасць да нашых рэкламных мерапрыемстваў адчувальная. Вядома, адна справа ўбачыць на малюнку ці экране, а іншае — на свае вочы. Але падарожнічаючы віртуальна, людзі нібы рыхтуюць сябе да рэальнай сустрэчы з тымі месцамі. Гэта і для іх прыемна, і нам карысна: нездарма ж гавораць пра адкладзены маркетынгавы эффект.

К

Мемарыял на месцы лагера ваеннапалонных у Маладзечне.

Эскіз мемарыяльнага комплексу ў Хатыні.

23 кастрычніка ў сталіцы чарговы раз адзначалі сумную гадавіну — менавіта ў гэты дзень у 1943 годзе была завершаная ліквідацыя мінскага гета. Жалобная цырымонія прайшла на мемарыяле “Яма”, які даўно зрабіўся адным з найбольш пазнавальных сімвалаў трагедыі ахвяр нацысцкай акупацыі ў Беларусі. Якім чынам развіліся практыкі ўшанавання месцаў памяці аб апошняй вайне ў нашай краіне і з якімі выклікамі сутыкаюцца сёння айчыннымя архітэктары, прауючы ў гэтым кірунку, адмыслюючы паразважалі падчас серыі онлайн-лекцый, зладжаных урбаністычнай ініцыятывай “Добры горад”.

Антон РУДАК

Архітэктурная памяці

Помнік на брацкай магіле савецкіх салдат на праспекце Дзяржынскага ў Мінску.

Архітэктар Галіна Левіна распавяла аб уласным досведзе практычнай работы над мемарыялізацыяй месцаў памяці. Творчая майстэрня Леаніда Левіна, якую сёння ўзначальвае лектар, дачка вядомага архітэктара, з’яўляецца хіба найбольш дасведчаным асяродкам у справе стварэння мемарыялаў на месцах памяці аб падзеях часоў Другой сусветнай вайны ў Беларусі. Кожнае такое месца мае сваю гісторыю, і толькі ад самога архітэктара залежыць, ці здолее ён яе пабачыць. Галіна Левіна дзеліцца, што самае няпросте рашэнне — адмовіцца ад работы над мемарыялізацыяй таго ці іншага месца, калі архітэктар не ў стане знайсці патрэбны вобраз.

Свой расповед дакладчыца пачала з экскурсіі ў гісторыю развіцця практыкі мемарыялізацыі ад 1944 года і да нашых дзён. Адрозненне ж пасля заканчэння вайны ўшанаванне памяці яе герояў і ахвяр праводзілася цэнтралізавана, былі нават распрацаваны альбомы тыпавых помнікаў. Вядома, ва ўмовах пасляваенных гадоў, калі краіна ледзь-ледзь пераадоўвала нягоды і страшны наступствы ліхалецця, гэта быў вельмі правільны і моцны крок.

Але разам з тым узніклі і стыхійныя мемарыялы, якія на месцах зойбстваў і пахавання сваіх суседзяў усталявалі проста жыхары вёсак і мястэчак. На жаль, сёння такіх помнікаў у Беларусі з’явілася мала, з часам пры рэканструкцыі іх замянялі на больш грунтоўныя і сучасныя знакі. Але менавіта тыя сціплыя помнікі, якія былі ўсталяваныя аднавяскоўцамі ў першыя ж пасляваенныя гады на магілах часта

асабіста знаёмых ім людзей, былі асабліва эмацыйна насычанымі сімваламі памяці аб трагедыі. Яны могуць не мець мастацкай ці архітэктурнай вартасці, але з’яўляюцца каштоўнымі сведчаннямі сваёй эпохі.

Таму архітэктары, якія праектуюць новыя мемарыялы, мусяць улічваць традыцыю ўшанавання, якая ўжо існуе на тым ці іншым месцы памяці. У выпадку, калі такі помнік збіраецца, яго, вядома, пажадана захоўваць і ўпісваць у новы праект. Часта такія помнікі з’яўляюцца ўнікальнай інфармацыяй. На іх, часам нязграбных, але заўжды кранальных, могуць быць змешчаныя вельмі простыя і шчырыя па форме тэксты, у якіх згадваюцца імяны ахвяр, абставіны іх гібель, пазнакі аб тым, хто і калі паставіў сам помнік. Вядома, на такія звесткі абавязкова варта звяртаць увагу.

У ПОШУКАХ ВОБРАЗУ

Не магла не згадаць Галіна Левіна і пра знакаміты мемарыял, у стварэнні якога браў удзел яе бацька, Леанід Левін. Гаворка, натуральна, пра сусветна вядомую Хатынь. Узнікненне ў 1969 годзе гэтага велічнага комплексу было пераломным момантам у сферы ўшанавання месцаў памяці аб вайне ў Беларусі. У гэтым выпадку ўпершыню была рэалізаваная мемарыялізацыя не канкрэтнага пункту, а цэлай прасторы, дзе

адбылася трагедыя і былі пахаваныя ахвяры.

Мастацкае рашэнне, якое прадугледжвала звартанне да вобразу спаленай вёскі, было надзвычай смелым для свайго часу. Упершыню велізарная ўвага была нададзена захаванню памяці аб кожным забітым і фіксацыі тапаграфіі месца трагедыі: асобныя памятнаыя знакі ў выглядзе пячых комінаў са званамі з’явіліся акурат на месцах спаленых разам з жыхарамі хат, і на кожным з іх былі пазначаны не толькі імяны, але і ўзрост ахвяр.

Часам удавалася рэалізаваць нават такія нязвычайныя рашэнні, якія падаваліся немагчымымі. Пры стварэнні мемарыялу на месцы расстрэлу і пахавання яўрэяў лі Гарадзец ў Нясвіжскім раёне Леанід Левін прапанаваў незвычайны спосаб увекавечвання памяці — змяшчэнні на тэрыторыі мемарыяла тысячы сто трыццаць сем камянёў, адпаведна колькасці ахвяраў трагедыі, якая адбылася на гэтым месцы ў 1942 годзе. І самі мясцовыя жыхары, хто на трактарах, хто на аўтамабільных прычэпах, сапраўды прывезлі неабходную колькасць камянёў, якія цяпер можна пабачыць на полі, дзе стаіць помнік.

Помнік на месцы расстрэлу яўрэяў у Дзяржынску, усталяваны ў першыя пасляваенныя гады.

АГУЛЬНАЕўРАПЕЙСКАЯ ТРАГЕДЫЯ

Намеснік кіраўніка Гістарычнай майстэрні імя Леаніда Левіна Аляксандр Далгоўскі засяродзіў увагу на гісторыі мемарыялізацыі месца, дзе ў 1941—1944 гадах знаходзіўся лагер смерці ў Малым Трасцянецкім акупантамі на сядзібе калгаса імя Карла Маркса, ён быў адным з найбуйнейшых месцаў масавага знішчэння на акупаваных тэрыторыях колішняга СССР. Гэтым паспрыяла зручнае размяшчэнне паселішча — яно зна-

ходзілася ля перасячэння буйных аўтамабільнай і чыгуначнай дарог, што дазваляла акупантам дастаўляць сюды для масавага знішчэння не толькі мясцовых ахвяраў, але і яўрэяў з Германіі.

Структура лагера складалася з самой сядзібы колішняга калгаса, дзе ўтрымліваліся вязні, якія выкарыстоўваліся для прымусовай працы, расстрэльнай пал’яны ва ўрочышчы Благаўшчына, а таксама месца пахавання людзей, забітых у так званых газбагенах — машынах-душагубках, абсталяваных газавымі камерамі, ва ўрочышчы Шашкоўка. Таксама вядома месца на чыгуначна непаладзкім ад сённяшняга Партызанскага праспекта, куды прыбывалі цягнікі з департаванымі з Германіі яўрэямі, а таксама пляцоўка, на якой іх збіралі, каб потым перавозіць да месца знішчэння.

Першыя помнікі ў Трасцянецкі былі ўсталяваны ў 1960-х гадах — спачатку сціплы знак быў усталяваны на месцы, дзе стаяў сарай, у якім 30 чэрвеня 1944 года, перад адступленнем нацыстаў з Мінска, былі спаленыя жыт’цом апошнія вязні лагера. Другі помнік, вялікі абеліск, з’явіўся на поўнач ад Партызанскага праспекта ў Вялікім Трасцянецкі, у месцы, якое, уласна кажучы, не мела дачынення да лагера, і мела чыста сімвалічнае значэнне. Трэці памятны знак быў усталяваны ў 1966 годзе ў Шашкоўцы.

Месца масавых расстрэлаў у Благаўшчыне заставалася ніяк не адзначаным аж да 2002 года, калі тут з’явіўся першы памятны камень, а ў 2018 годзе быў адкрыты і паўнаватрасны мемарыяльны комплекс, распрацаваны майстэрняй Леаніда Левіна. З дапамогай адмысловай каменнай пліткі тут пазначаны на тэрыторыі месцы, дзе знаходзіліся расстрэльныя рыны, у якіх былі знойдзеныя парэшткі ахвяр. Мемарыяльны ж комплекс непасрэдна на месцы самога лагера ў Малым Трасцянецкі з’явіўся толькі ў 2015 годзе, першая чарга мемарыяла была ўрачыста адкрытая ў сімвалічны дзень 22 чэрвеня.

Мемарыялы, якія ствараюцца непасрэдна на месцах здзяйснення страшных злачынстваў часоў нацысцкай акупацыі і пахавання іх ахвяр, маюць велізарнае значэнне для ўшанавання памяці аб трагедыі апошняй вайны. Асабліва вагу надае такім месцам максімальнае выкарыстанне і мастацкага інтэрпрэтацыя звестак аб усіх абставінах тых жахлівых падзей, якія здарыліся на нашай зямлі ў гады ваеннага ліхалецця. Таксама пры ўшанаванні такіх месцаў вельмі важна захоўваць памяць аб асобах ахвяр, калі гэта толькі магчыма. Праз асабістую трагедыю нашых папярэднікаў напouнiцу раскрываецца перад вачыма сучаснікаў агульная трагедыя вайны і акупацыі, і расце разуменне таго, што гэтыя страшныя беды ў гісторыі нашай зямлі не павінны ніколі паўтарыцца.

Фота з прэзентацый дакладчыкаў

Гісторыя касцёла Божага Цела сваімі каранямі сягае ў “старае добрае” XVI стагоддзе. Будаваў яго ў 1587 — 1593 гадах па праекце італьянскага архітэктара Яна Марыі Бернхардзіні і па распараджэнні Мікалая Хрыстафора Радзівіла “Сіроткі”. Адрозна пасля пабудовы касцёл быў перададзены ордэну езуітаў і стаў першым збудаваннем у стылі барока на тэрыторыі Рэчы Паспалітай. Першая імша адбылася 14 верасня 1593 года, а 7 кастрычніка 1601 года храм асвяціў Папскі нунцый Клаўдыё Рангоні. Сёння касцёл з’яўляецца помнікам Сусветнай спадчыны UNESCO. З гэтай прычыны ўвага да яго стану ў нашай краіне асабліва пільная.

Зміцер ЮРКЕВІЧ /
фота аўтара
Мінск — Нясвіж — Мінск

Упершыню як аўтар “К” я патрапіў у Нясвіж у 2017 годзе. Прычынай візіта стала інфармацыя пра тое, што пры правядзенні тэрыторнай прыкасцельнай тэрыторыі адна з машын пашкодзіла браму касцельнай агароджы. Але тая “траўма” не была даволі сур’ёзнай. Сур’ёзнымі былі наступствы землярыных прац на тэрыторыі цвінтара — прыкасцельных могілак, якім ня менш, чым 400 год. Падрабязнасці я расправёў у “К” (№ 30 і 32, 2017). У 2018 годзе крышту, дзе знаходзіцца каля 100 трунаў прадстаўнікоў роду Радзівілаў, у выніку аварыі водаправода заатапілі, але наступствы не былі катастрофічнымі, бо “папоп” удалося даволі хутка спыніць.

Улетку 2020 года разам з прадстаўніком “Белрэстаўрацыі” Уладзімірам Пашалюком мы ізноў наведваліся ў Нясвіж. Тады ўдалося ўзняцца на рыштаванні, каб аглядзець адкрытыя на фасадзе касцёла лацінамоўныя надпісы, а таксама спусціцца ў крышту, каб убачыць, якія былі наступствы патапа і што было зроблена ў плане рэстаўрацыі. Тады, як памятаю, мяне моцна ўразіла тое, што рэстаўратары, зняўшы старую плітку падлогі ў крышце, не змагі вярнуць кожную з іх на сваё месца. Таму прыйшлося кожную з іх падганяць пад патрэбны памер. Балгаркай. Нагадаю, што плітка ў крышце ідэнтычная той, што ляжыць на падлозе ў самім касцёле.

Гэтым разам я ехаў у Нясвіж не “па трывозе”. Даведваючыся, што літаральна на днях завяршацца працы па рэстаўрацыі фасада і апошня рыштаванні будучы разабраны, я вырашыў наведвацца ў Нясвіж, каб расправесці пра навіны рэстаўрацыі. Эхалі мы разам са спадаром Алесем Жлуткам, вядомым філолагам, гісторыкам, скарыназнаўцам і аўтарам “Лашінска-беларускага слоўніка акавай мовы ВКЛ”. Менавіта выдатнае веданне лашыні і стала прычынай, па якой спадар Жлутка ехаў у Нясвіж. Сустрэў нас гэты стары радзівілаўскі горад прахалодна. Сонца толькі падымалася, і ў ценю яшчэ можна было бачыць шэрань на апалых лісцях.

Нясвіжскі касцёл Божага Цела

Самыя апошнія навіны рэстаўрацыі

У чаканні вызвалення.

Памятка пра нясвіжскі патап 1905 года.

Лінгвістычны квэст.

Памятная дошка ў крышце.

ПЕРАМЕНЫ У КРЫШЦЕ

Каб даведвацца, якія перамены за прамінулы час адбыліся ў крышце, мы скарысталіся запрашэннем ксяндза Пятра Шарко. Спадар Шарко з’яўляецца пробачнам касцёла ўжо каля дванадцаті год, і, дарэчы, не раз сам дапамагаў рэстаўратарам выпраўляць іх хібы.

Перамены ў крышце, што называецца, адрозна кінутыя ў вочы. Замест “скалечанай” пліткі ў памяшканні самой крышты цяпер новая цагляная падлога, пад якой пракладзены адмысловыя вадатокі. Муры, на якіх намалюваны гербы і размешчаны памятныя дошкі шматлікіх Радзівілаў, пакрыты кансервувочым саставам. З-за таго, што некаторыя з дошак значна пашкодзаны і гэст месіамі нечэгольны (ёсць думка зрабіць пераклад і інскрыпцыі на розныя мовы і змясціць іх побач з саркафагамі), касцёлу патрабуецца дапамога гісторыка, які валодае лацінскай мовай. І якому цікава гісторыя роду

Радзівілаў. А працы там вельмі і вельмі шмат.

У адным з пакойчыкаў пры правядзенні рамонтнага падлогу былі знойдзены масавыя пахаванні невядомых асобаў. Для іх парэшткаў быў зроблены адмысловы мемарыял, на якім будзе усталявана памятная дошка. Па словах ксяндза Шарко, усе працы, у тым ліку і па праводцы асвячэння, відэааніражыя будучы завяршаны бліжэйшым часам. А што датычыцца кандэсата, гэтага галаўнога болу крышты, тут усё значна больш складана. Аб гэтым будзе пазней.

НЕДАРАСКРЫТЫЯ ТАЯМНІЦЫ 1601 ГОДА

З паўзмокру капліцы, дзе акрамя расповеду адбыліся яшчэ і дыскусіі, бо таямніцаў там хапае, мы выйшлі на свет, і падняліся па рыштаванні на вышыню “птушынага палёту”. Рэстаўратарам спатрэбіліся веды спадара Жлуткі лацінскай мовы і досвед працы са старажытнымі дакументамі. Бо ледзь бачныя над-

пісы патрабавалі і таго, і другога. Цікава было назіраць, як там, на хісткіх рыштаваннях, у жывым часе выпраўляліся некаторыя памылкі папярэдняй расчысткі.

“Каб аднавіць тое, што было магчыма, нам з мастачкамі Ёрынай Паўлошчык і Кацярынай Беня, якія непасрэдна займаліся аднаўленнем надпісаў, прыйшлося прыкладзіць нямала высілкаў, — кажа Алесь Жлутка. — Некаторыя з надпісаў удалося аднавіць цалкам, некаторыя часткова. Аднавіць іх усё было б магчыма, калі б захаваўся нейкія планы, эскізы ці дакументы. Але іх пакуль што не знайшлося. Акрамя надпісаў на фасадзе, застаецца яшчэ вялікая колькасць надпісаў унутры касцёла. Некаторыя з іх таксама пашкодзаныя, але не ў такой меры, як на фасадзе. Гэта будзе другім, не менш цікавым этапам працы”.

НЯПЭУНЫ ЛЭС СКУЛЬПТУР

На тых самых рыштаваннях, толькі “паверхам” ніжэй, над

рэстаўрацыяй дзвюх скульптур (Францішка Ксаверыя і Ігната Лаёлы) самаадна працавала трое рэстаўратараў. З расповядаў Ігара Рымшы, Яўгена Машогі і Валера Дудко мы даведваліся, што, сапраўды, рыштаванні будучы хутка здымацца, але перад тым усе роспісы і скульптуры будучы пакрыты адмысловым саставам, які нейтралізуе шкодную знешнія ўплывы. З іх расповядаў мы даведваліся, што гэтыя дзве скульптуры ствараліся тут, на вышыні, а гэта патрабавала не толькі мужнасці, але і даволі высокай кваліфікацыі скульптара. Паведалі яны і пра тое, што ў няпэўным стане знаходзіцца лёс унікальных для Беларусі скульптур з пясчаніка (канец XVI — пач. XVII стагоддзя), якія раней знаходзіліся на фасадзе касцёла ўнізе, а сёння рэстаўруюцца ў майстэрнях “Белрэстаўрацыі”. Пытанне, ці вяртаць такія каштоўныя скульптуры св. Мікалая і св. Хрыстафора на фасад, ці замяняць іх высакаякаснымі копіямі, пакуль не вырашана.

ВАДА І КАМЕНЬ

Апынуўшыся на зямлі, мы яшчэ раз сустрэліся з ксяндзом Шарко, каб даведвацца пра тое, што дала тая тытанічная праца па ўстаноўцы шпунта вакол касцёла, чаму на шыбах вокнаў у крышце не знікае кандэсат, і што можна было б зрабіць, каб пазбегнуць падвышанай вільгаці ў крышце, якая вельмі адмоўна ўплывае на стан захаванасці саркафагаў Радзівілаў.

На думку ксяндза Шарко, усталяўка шпунта не сыграе істотнай ролі. Бо касцёл апынуўся нібы ў басейне. І падмуркі ўсё роўна ўвесць час кантакту з мокрым зямлёй. Найлепшым выйсцем, значна больш танным і больш надзейным, магла б стаць звычайная гідраізаляцыя падмуркаў, як тое робіцца на іншых помніках. Слушаючы

ксяндза, я ўгадаў, як гэта рабілася на капліцы-пахавальні Рэйтанаў у Грушаўцы. Як абкапаны па перыметры падмурку капліцы з бутавога каменя абмазваўся адмысловым саставам, пасля чаго засыпаўся пяском. Аказалася, што супраць гэтага надзейнага і элементарнага варыянта ў свой час выступілі польскія рэстаўратары, якія спадзяваліся на тое, што іх праца “вырашыць усё пытанні”. Як бачым, не вырашыла. Праблема засталася, і пошук выйсця са складанага становішча працягваецца.

Пачулі мы і пра праблемы ашыялення касцёла ў зімовы час, як плануецца вырашыць гэту задачу. Пра тое, што рэстаўрацыя аргана, на жаль, пакуль не даведзена да канца... І пра многае іншае.

...З’яжджалі мы з Нясвіжа, збіраючыся неўзабаве вярнуцца, каб быць сярод тых, хто першы ўбачыць касцёл, які праз гады ўпершыню будзе пазбаўлены рыштаванняў.

Значная і нават выключная для мастакоўскага свету падзея адбылася на пачатку гэтай восені — яшчэ адзін выдатны творца атрымаў званне народнага мастака Беларусі. Падобнага не здаралася ўжо даўно. Творца гэты — знакаміты беларускі скульптар Уладзімір СЛАБОДЧЫКАЎ, аўтар вялікага мноства твораў, помнікаў, мемарыялаў, якія ведаюць і цэняць як у нашай краіне, так і за яе межамі. Уладзімір Іванавіч і да таго меў ня-мала пачэсных званняў і вельмі каштоўных узнагарод, сярод якіх былі і медаль Францыска Скарыны, і званні ганаровага члена Расійскай акадэміі мастацтваў і Брытанскага каралеўскага таварыства скульптураў, але ж мець права называцца народным мастаком Беларусі — гонар асаблівы. І гонар заслужаны — сапраўды, работы Уладзіміра Слабодчыкава не толькі на выстаўках: яны побач з намі на вуліцах і ў парках, ля тэатраў і музеяў, яны ідуць з намі па жыцці. А яшчэ ж можна сказаць, што і пакаленні беларускіх скульптураў Уладзімір Слабодчыкаў выхаваў, бо кафедрай скульптуры ў нашай Акадэміі мастацтваў ён загадвае на працягу ўжо больш чым трох дзесяцігоддзяў. Пра творчасць і яго пакуты і радасці мы пагаварылі з народным мастаком Беларусі.

творчая работа ідзе праз пакуты мастака. Калі ставіць перад сабой прымітыўную задачу — усіх задаволіць і зарабіць грошы, тады проста, тады лёгка. Але калі ты робіш мастацтва і робіш душою, калі гатовы спрачацца з заказчыкамі і рознымі саветамі, калі нават укладаеш свае сродкі, толькі каб атрымалася задуманае — тады не ўсё так бесклапотна. Я ніколі не імкнуўся бачыць твор праз прызму грошай — стараўся не здраджваць сабе і заўсёды памятаў, што і мяне ўжо не будзе, а работа застанеца.

Проста не хочацца зра-раз паглыбляцца ў нейкія непрыемныя асабістыя перажыванні — магчыма, калі-небудзь атрымаецца пра ўсё напісаць у кнізе. Былі і няўдачы, і вельмі цяжкія праходжанні праектаў. А ў маладосці я напоўніў адчуў, як ціснуць узроставыя градацы ў творчай сферы, як адсуюць адсоўваюць, як цяжка заняць сваё месца ў мастакоўскім асяроддзі. Няпростыя гады ў мяне былі, бо яшчэ ж і пра сям'ю даводзілася думаць і дзе браць грошы на матэрыялы — скульптура справа затратная. А заказы атрымалі тады было амаль немагчыма, і я нават вырашыў іх болей не шукаць — выкладаў у каледжы Ахрэмчыка і працаваў сам для сябе, удзельнічаў у выстаўках. Так мяне заўважылі ў Маскве і правялі там некалькі выстаў, пасля чаго Трашчякоўская галерэя на-была шэраг маіх работ. Вось тады ўжо мяне заўважылі ў Мінску! Як звычайна ў нас і здараецца. Так што шмат рознага было ў жыцці.

— А можам згадаць, з якой работы пачалося вашае пры-шэсце ў манументальную сферу, у публічную прастору?

— Першыя работы былі ў камні па выніках пленэру — хто памятае, гэтыя скульптуры працяглы час стаялі ў Купалаўскім парку ля помніка. А потым пайшлі ўжо і заказы. Стварыліся, напрыклад, скульптура Максіма Багдановіча ля “Беларускай хаткі” ў Мінску — я хацеў зрабіць яе на манер каплічкі пры дарозе, цэлы шэраг скульптур хлопчыкаў, што гуляюцца, у парку ў Мінску на Матусевіча — але іх скралі, думаю, на металалом, толькі ступні ад хлопчыкаў засталіся. З ранніх магу згадаць і белую мармарную скульптуру ў ратондзе палацавага парку ў Нясвіжы “Ён і яна”, яшчэ яе называюць “Ясь і Яніна”. І гэтак далей. Пасля і больш грандыёзныя манументы, як ў Магілёве і Светлагорску, замежныя працы: была вялікая значная работа ў Германіі — “Памінальныя вянкі” на тэрыторыі былога жано-чага канцлагера ў Равенсбургу. Цяпер мае работы ёсць і ў Кітаі, Турцыі, Швейцарыі, Аб'яднаных Арабскіх Эміратах, Балгарыі — шмат дзе.

— І ўсе работы вельмі розныя...

— Часта бывае, што мастак знайшоў свой стыль і працу ў ім усё жыццё. Але я так не магу, я іншы. Мяне

Уладзімір Слабодчыкаў: “Я стараўся не здраджваць сабе”

Надзея КУДРЭЙКА

— 3 якімі пачуццямі вы ўспрынялі пачэснае званне народнага мастака?

— Успрыняў як вышэйшае прызнанне сваёй творчасці. Самое слова “народны” — як народны пэтар, народны пісьменнік — вы-клікае адразу вобразы Купалы, Коласа. Але ж па такой мерцы пачынаеш і сам сябе ацэньваць, сумняваюцца — а ці варта ты гэтага звання, ці маеш на яго права? Думаю, моманты сумнення бываюць у кожнага творцы, і ў мяне дагэтуль раз-пораз узнікаюць думкі, ці той я справай займаюся, ці добра яе раблю... Я вельмі ўдзячны Акадэміі мастацтваў і Беларускаму саюзу мастакоў, якія намі-навалі мяне на гэтае званне і якія правялі маю кандыдатуру праз сіта абмеркаванняў, Міністэрству культуры, якое мяне падтрымала. Асабліва каштоўна, калі твае таварышы, калегі па цэлу цябе алабраюць: нават без узнагароды для мастака гэта вельмі пахвальна.

— А пра што, на ваш погляд, гаворыць перапынак амаль у дзесяць гадоў з уручэннем звання народнага мастака — што адыходзіць пакаленне “вялікіх”, што ў новыя часы павінны быць і новыя адзнакі творчасці, пра нешта іншае?

— У мастацкім асяроддзі ўжо былі такія думкі, што “народных” і ўвогуле больш даваць не будуць. А калі я напрыканцы 80-х толькі прыйшоў працаваць у тэатральна-мастацкі інстытут, практычна ўсе там былі народнымі: за савецкім часам падобная сістэма пераемнасці творчых пакаленняў пра-цавала без збояў. Складаны час быў потым, пераходны. Да мяне апошнім у 2012 годзе званне народнага атрымліваў

“Раніца мастака. Валяцін Ваньковіч”.

Анатоль Бараноўскі, і нешта забуксавала. У артыстаў не-як прасцей: якая вялікая прэм'ера — то і прэміі, званні. А мастаку ці скульптару трэба зрабіць нешта надзвычайнае, грандыёзнае. Хаця, я лічу, у нас многа вартых і было, і ёсць. Усё ж такі наўнасаць прыхільнікаў, камерцыйны поспех ці нешта падобнае не даюць мастаку такога алчування сваёй значнасці, як дзяржаўна ўзнагарода. А са званнем “народны” атрымлі-ваецца, што ты яшчэ і народу за яго абавязаны.

— Калі адштурхнуцца ад гэтых слова — як вы думаеце, наколькі ваша творчасць менавіта народная, наколькі блізка людзям? Хаця і быць зразумелым — абсалютна не абавязак мастацтва.

— У параўнанні з іншымі скульптура ў прынцыпе значна больш народны від мастацтва, асабліва калі ка-

заць пра манументальныя творы — помнікі, гарадскую скульптуру: яны навідавоку, іх усе бачаць і ацэньваюць. І момант, калі да тваёй работы дакранаецца глядач, заўсёды адчувальны. Як мне часта кажуць: “А мы сёння бачылі ваш твор!” Ці калі на зімовыя акцыі скульптуры і помнікі апраналі ў шарфы і шапкі — многія выкладвалі ў інтэрнэт фота з маімі работамі. Ёсць, напрыклад, група тэатраляў, што перад спектаклем заўсёды сустракаецца ля маіх балерын у опернага тэатра — гэтая работа з назвай “Антракт” увогуле папулярная ў народзе, часта натхняе на фотатворчасць. А ёсць такая работа ў Лагойску — Божая маці, дык я часта там пра-язджаю і бачу, як ля яе квет-каці кладуць, цукеркі: мне заўсёды вельмі прыемна.

Калі гаворка пра нейкія вялікія манументальныя ра-

“Дзецці міру — дзецям вайны” (г. Магілёў)

боты — мемарыял “Дзецці міру — дзецям вайны” ў Магілёве, “Молчащий колокол” у Светлагорску — то гэта вайны адчувалася і адчувалася ў многіх сэрцах. Помнікі па-трыярку Алексію Другому ў Мінску і ў Віцебску маюць асаблівы сэнс для вернікаў... Такім чынам мы, аўтары, адлюстроўваем усе марко-ты і радасці народу. Можна, і проста чалавека, незалежна ад краіны. У кастрычніку ў Парыжы адбылося ўручэнне прэміі французскага акадэмічнага таварыства Art-Sciences-Lettres, якое існуе больш за сто гадоў і патраніруецца прэзідэнтам Францыі: мяне ўзнагародзілі найвышэйшай адзна-кай — плацінавым медалём. Хачу шчыра падзякаваць нашай знакамітай мастач-цы Вользе Дзёмкінай, што даўно жыве ў Францыі і там працягвае прапагандаваць

беларускае мастацтва, — яна моцна паспрыяла таму, каб з маёй творчасцю змаглі па-знаёміцца ў Францыі.

— А ці здаралася такое, каб нейкую вашу работу людзі ўсё ж не зразумелі, не ацанілі?

— Не магу сказаць, што сутыкаўся з нейкай адмоўнай рэакцыяй. Трэба ж улічваць, што ўсе публічныя праекты праходзяць доўгі шлях аб-меркаванняў і зацвярджен-няў. А вось калі казаць пра мае выставачныя скульпту-ры, пра мой уласны творчы пошук, то ўсяк бывала. (смах) Ды і ніводная вялі-кая работа не далася проста, у кожнай былі свае гісторыі, свае цяжкасці. Але каб публі-ка часосці не прыняла, тако-га, бадай, і не было.

— То вам ішчасціла, атрым-ліваецца.

— Але не думайце, што ў мяне ўсё атрымлівалася як у казцы. (смах) Любая

можна параўнаць са здабыт-чымка руды: знайшоў жылу, адпрацаваў яе і перайшоў да іншай. Мне сумна ўвесь час працаваць у адной пластыці і з адной выяўленчай мовай. Я неяк падлічыў, што за жыццё ў мяне было чатыры-пяць такіх перыядаў, калі я цалкам мяняўся. У нейкі момант мяне гэта нават хвалілава — тое, што я раблюся незнавальным. Але мне так цікава. Я проста шчаслівы тым, што паступіўшы ў інстытут у 17 гадоў, у 23 я яго ўжо скончыў, а перад тым не вучыўся ні ў школе спецыяльнай, ні ў вулчэльні: можна сказаць, быў не сапсаваны школьнымі, шклярскімі момантамі і ў творчых памкненнях яшчэ быў вольны, не камянеў. Такім чынам я прайшоў праз акадэмічную школу, праз рэалістычную скульптуру, праз нейкія ўмоўныя рэчы, нефігуратыўныя — праз самае рознае.

— **Перыяд апошніх гадоў — калі ўсе вашы скульптуры бышчам да неба цягнуцца, такія падоўжаныя?**

— Так, менавіта. Фігура чалавека мне ўяўляецца не як чыста матэрыяльны вобраз, дзе анатомія і ўсё, — я бачу ў ёй і духоўны бок. Для мяне чалавечы вобраз — гэта анатомія і ўсё, — я бачу ў ёй і духоўны бок. Для мяне чалавечы вобраз — гэта анатомія і ўсё, — я бачу ў ёй і духоўны бок. Для мяне чалавечы вобраз — гэта анатомія і ўсё, — я бачу ў ёй і духоўны бок. Для мяне чалавечы вобраз — гэта анатомія і ўсё, — я бачу ў ёй і духоўны бок.

“Адам і Ева”.

гэтую справу як безнадзейную. Лодкамі я зараз вельмі захоплены, гэты вобраз з’яўляецца ў мяне ў розных творах.

— **А ці ёсць у вас нейкі асабліва любімыя работы?**

— Ёсць, а як жа. Я люблю свайго Ваньковіча — скульптуру Валянціна Ваньковіча з назвай “Раніца мастака”, што стаіць у Мінску побач з яго домам-музеем. Так цяжка ішла работа, проста як сама няшчаснае жыццё гэтага юнака! Я рабіў яе каля дзесяці год. Люблю, канешне, і балерын ля опернага тэатра,

дзіцячых уражанняў, калі я малым кожную нядзелю сядзеў ля вакна ў сваёй вёсцы Даўгінава Крыўіцкага раёна і глядзеў, як бабулькі ў хустках ідуць у касцёл, якія ў іх светлыя лікі, светлыя рукі. Вось і Станюта я зрабіў у такой пластыцы.

А зараз я, мабыць, пераходжу ўжо ў новы перыяд — лодкі! Як плыць жыцця. (смех) Адна вялікая такая скульптура стаіць у Кітаі — як вынік майго ўздзеў ў кітайскім пленэры, яна ўвайшла ў топ-спіс. Скульптура ўвогуле ў іх пайшла ў тыраж і цяпер масава прадаецца праз інтэрнэт — прычым копіі робяць да пяці метраў у памеры. Але маё прозвішча там нават і не згадваецца. Я думаю спачатку паспрабаваць заявіць свае правы, але кінуў

люблю свой “Звон-набат” у Светлагорску... Зразумела, спіс можна і працягваць.

— **Мы згадалі першыя работы, а якія апошнія па часе, над чым працуеце зараз, над чым думаеце?**

— Адна з апошніх работ — “Прысвячэнне паэту”, што стаіць у Мінску перад будынкам “Спамаша”. Насамрэч я ствараў малалюга Уладзіміра Караткевіча і ствараў дакладна паводле фотаздымкаў таго часу, як ён прыехаў у Мінск, які хадзіў па гэтай Асмалоўцы, які чытаў тут вершы. Але ж усё мы чакаем вялікага афіцыйнага помніка Караткевічу ў Мінску, і я не хацеў пераходзіць яму дарогу, таму гэты і называецца “Прысвячэнне паэту” — дарагая для мяне работа. Ёсць так і не скончаны праект, які я пачаў рабіць яшчэ дзесяць гадоў таму да стагоддзя Першай сусветнай вайны: мы з калегамі планавалі зрабіць вялікі манумент на нарэчанскіх балотах, дзе калісьці было праліта многа крыві. Ужо збіраліся сродкі, але справа так і не зрушылася, а самі аўтары падобнае не пацягнуць — бо ідэя, каб гэта было ў 9-метровым памеры, каб можна было зайсці ўнутр. Дык хочацца хаця б эскіз, зроблены з пластыку, што стаіць у мяне ў майстэрні, неяк захаваць для гісторыі ў добрым матэрыяле. Спадзяюся, што нарэшце будзе дзедзевана да завяршэння і справа ўсталяваннем помніка княгіне Вользе ў Віцебску.

Зараз прыйшоў ужо такі час, калі я больш хачу рабіць тое, што мне самому хочацца, не заказныя рэчы. Бо многа нявыказанага, ня зробленага. Раблю апошнім часам многа рэльефаў на гэтым чалавекі і яго месца ў гэтым свеце, раблю работы для будучай выставы — у наступным годзе планую паказаць многа цікавага. Ідэй шмат, і яны, дзякуй богу, не заканчваюцца.

— **Фота з уласнага архіва У. Слабодчыкава.**

К

Музычная лаўка ў памяць пра кампазітара

Цікавы арт-аб’ект у гонар знакамітага беларускага кампазітара-песенніка Алега Молчана, удзельніка ансамбля “Песняры”, з’явіўся ў гістарычным цэнтры Мінска. Адкрыццё музычнай лаўкі адбылося ў другую гадавіну смерці кампазітара 26 кастрычніка побач з мемарыяльнай дошкай, што была ўсталявана год таму на доме па вуліцы Ракаўскай. Падзея, арганізаваная ўдавой — спявачкай Ірынай Відавай, сабрала вялікую колькасць людзей, якія ведалі Алега Молчана, якія з ім працавалі, якія яго паважалі і любілі яго творчасць. А мелодыі, створаныя кампазітарам, у тым ліку і славетную “Малітву” на верш Янкі Купалы з рэпертуару “Песняроў”, цяпер зможа паслухаць любы мінак, што прыедзе адпачыць на лавачку на прыгожай старадаўняй вулчэцы.

Ірына Відава і мастачка па метале Марыя Тарлецкая.

Надзея КУДРЭЙКА / фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Музычная лаўка па свеце даволі распаўсюджаная. А вось у Мінску да гэтага часу была толькі адна такая — у гонар кампазітара Міхала Клеафаса Агінскага: яна была ўсталявана ў Верхнім горадзе ў 2015 годзе да 250-годдзя кампазітара і прайграе славетны паланэз “Развітанне з Радзімай”.

Лаўка ў гонар Алега Молчана другая, і ў яе “рэпертуары” 20 знакамітых песень у выкананні ансамбля “Песняры”, у якім кампазітар і піяніст адпрацаваў дзесяць гадоў і напісаў шэраг знакавых твораў і песенных цыклаў, Ірыны Відавай і ансамбля “Чысты голас”. Лавачка, і мемарыяльная дошка знаходзяцца па адрасе Ракаўскай, 20 — там, дзе Алег Молчан нарадзіўся і правёў свае дзіцячыя гады. Абраць менавіта гэты дом, менавіта гэтыя гэтапулярныя турыстычныя мясціны для ўшанавання памяці мужа вырашыла Ірына Відава.

А не стала Алега Молчана два гады таму — свет ён пакінуў заўчасна пасля працяглай хваробы, на 55-м годзе жыцця. За

прайшоўшыя два гады Ірына Відава, якая была не проста жонкай, але і выканаўца яго песень, і падтрымкай мужу ва ўсіх справах, зрабіла надзвычай шмат, каб памяць пра Алега Молчана і напісаную ім музыку жыла. Можна згадаць і канцэрты з яго твораў, і выдзеныя альбомы, і творчыя сустрэчы, і прыз яго імя на міжнародным фестывалі “Чырвоны гваздзік”, і артыкулы з тэлеперадаваннямі. На мінулы гадавіну смерці на доме па вуліцы Ракаўскай з’явілася мемарыяльная дошка, над якой працаваў тандэм двух вядомых беларускіх скульптараў Вольгі Нячай і Сяргея Аганавы. Увесну на Усходніх могілках у Мінску быў адкрыты помнік Алегу Молчану аўтарства гэтых жа скульптараў; у ідэі помніка пазнаецца раяль.

Цяпер пад мемарыяльнай дошкай з’явілася музычная лавачка — для яе стварэння Ірына Відава звярнулася да мастачкі па метале Марыі Тарлецкай. Менавіта яны ўдзельнічалі ў акт на адкрыццё арт-аб’екта 26 кастрычніка: знялі белую тканіну з лавачкі, адкрыўшы яе ўсім прысутным. Мастацкая ідэя лавачкі — таксама раяль. А вось медальён у верхнім левым кутку з жа-

ночым профілем стварыў ізноў жа Сяргей Аганав: “У гэтым профілі лёгка пазнаць Ірыну Відаву, — гаворыць скульптар. — Ірына лічыла, што з яе боку гэта будзе не вельмі сціпла, але я яе пераканаў. Па-першае, поспех творчы шмат у чым залежыць ад таго, што з ім побач. Па-другое, гэтая лаўка — падарунак Ірыны Відавай гораду”.

Пра падарунак гораду згадалася і на адкрыцці: пра гэта ў сваёй прамове сказала Наталія Вітчанка, першы намеснік старшыні праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў. Насамрэч, праект здзейснены за ўласныя сродкі ўдавы. “Гэта падарунак ад нашай сям’і, — удакладняе Ірына, — бо будучы гучыць цудоўныя мелодыі Алега Молчана. Мая ж місія цяпер — зрабіць усё дзеля таго, каб яго музыка стала неўміручай”.

К

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

У КІРУНКУ ДА СПАДЧЫНЫ

У выставачнай зале Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці 21 кастрычніка адкрылася выстава дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва майстроў народнай творчасці Ваўкавыскага раёна “Карані творчасці”.

“Звыш 140 работ ткацтва, вышыўкі, керамікі, выцінанкі, саломкапляцення, мастацкага роспісу, лясной скульптуры, жывапісу 15-ці сучасных майстроў народнай творчасці расквэцілі выставачную экспазіцыю, — адзначыла ў сваім лісце загадчыца аддзела традыцыйнай культуры Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці Яніна Барысевіч. — Але асабліва даніна павагі аддадзена тканым вырабам народнага майстра Балюб Лявоні Сцяпанавічу з вёскі Студзянец Ваўкавыскага раёна. Дзякуючы ёй і яе пераемніцы Яніне Іульскай на Ваўкавышчыне збералі і практыкуюць да гэтага часу прастае двухітовае ткацтва”.

Дарэчы, навучаюць гэтаму рамстваў дзяцей і ўсіх ахвотных у філіяле “Роскі цэнтр рамстваў” Ваўкавыскага раённага Цэнтра рамстваў. Па гэтай прычыне экспазіцыя выставы і распачынаецца з 12-метровага стракатага ходніка, вытанана ў дзіцячым гуртку дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва “Куфэрак” Роскага ЦР старадаўняй тэхнікй ткаства.

На адкрыцці выставы загадчыца Роскай установы Святлана Кудаш распавяла пра творчасць выбітных майстроў Ваўкавышчыны: вышывальшчыц Ірыны Пекар, Аксаны Талькоўскай, Надзеі Развадоўскай, керамістаў Аляксандра Рамаўсавы і Марыны Гайдзель, майстра мастацкага роспісу Жан-Смак, майстра выцінанкі Марыны Дубовік, майстроў саломкапляцення Аксаны Урублеўскай і Святланы Прахінай.

Напісалі ў лісце на нашу рэдакцыйную пошту і пра 15-годдзе, якое 17 кастрычніка адзначаюць жаночыя вядомыя калектывы “Спадчына” Грынкаўскага сектара клубнай і бібліятэчнай работы Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці. Названы калектывы вядомыя далёка па межах раёна. Рэпертуар складаецца з твораў, якія выконвалі бабулі і дзядулі ўдзельніцаў “Спадчыны”. Дарэчы, вершы і мелодыі з народу ў свой час выклікалі цікавасць і ў беларускага харавога дырыжора, фалькларыста, музычнага і грамадскага дзеяча, народнага артыста Беларусі і СССР Рыгора Шырмы, які ў 1930-х гадах

Гаворка пра сусветнае пацяпленне ідзе нездарма — нават у канцы кастрычніка сёлета ў Беларусі даволі сонечна і лагодна. А раз яшчэ ўсіх нас радуюць цёплыя дзяснічкі — значыць, гэта самы час для правядзення шматлікіх мерапрыемстваў клубнага, бібліятэчнага ці музейнага фармату. Гледзячы на ладны стос лістоў, якія дасылаюць нам на рэдакцыйную пошту чытачы з усіх рэгіёнаў краіны, у актыўнасці культуротнікаў пераконваешся, што называецца, на свае вочы. Такім чынам, наш традыцыйны агляд лістоў з паштовай скрынкі “К”.

Дзе “Карані творчасці”, там і “Чытайце беларускае!”

3

4

прыязджаў на Свіслаччыну ў экспедыцыі.

На свята, як піша нам рэжысёр Грынкаўскага сектара клубнай і бібліятэчнай работы Марыя Самалевіч, сабраліся прыхільнікі калектыву, яго сябры і аднадумцы, каб павіншаваць, сказаць добрыя словы, адзначыць падарункамі, а ўдзельнікі аматарскіх аб’яднанняў і гурткоў клуба выступілі перад гасцямі са сваімі музычнымі нумарамі. Натуральна, што са сваімі ўлюбёнымі песнямі на сцэну выйшаў і вядомы калектыв “Спадчына”.

ДОБРЫЯ СУСТРЭЧЫ

20 кастрычніка Лідскую раённую бібліятэку імя Янкі Купалы наведалі літаратары, а менавіта члены літаб’яднання “Суквецце” пры рэдакцыі “Лідскай газеты”. Падставай для сустрэчы стала прэзентацыя кнігі Ірэны Сліўко “Выток пачынаўся ад Гаўя”.

Дарэчы, аддзел абслугоўвання і інфармацыі раёнай бібліятэкі прысвяціў новы выпуск анлайн-праекта “Літаратурнае сузор’е

Лідчыны” жыццю і творчасці пісьменніцы, а таксама падрабязна спыніўся на яе кнізе “Выток пачынаўся ад Гаўя”. Адзін з экзэмпляраў гэтай кнігі Ірэна Нікадзімаўна падарвала і падпісала для Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы.

А ў Палацы культуры горада Ліды працягнулася добрая традыцыя па правядзенні творчых сустрэч з таленавітымі людзьмі Лідчыны: 15 кастрычніка ўсе ахвотныя змаглі далучыцца да душэўнай цёплай атмасферы вечара-сустрэчы з удзельніцай аматарскага аб’яднання “МузАльянс” Ліліі Каранеўскай-Радзевіч.

“Дабрыні і пячотай, хваляваннем і ціплом напоўнены кожны твор аўтара. Многія вершы выдатна ляглі на музыку і ператварыліся ў песні, якія разнастайлі вечар і напоўнілі яго атмасферу лірэйкай, настальгіяй і романтикай”, — адзначаецца ў лісце.

БЕЛАРУСКІ ФАРМАТ

Допіс пра цікавы бібліятэчны праект даслала нам

1

2

На здымках:

- 1 Святкаванне калектыву “Спадчына” Грынкаўскага сектара клубнай і бібліятэчнай работы Свіслацкага раёна.
- 2 На выставе ў Гродзенскім абласным метадычным цэнтры народнай творчасці.
- 3 Падчас рэспубліканскай акцыі “За бяспеку разам” у гарадской бібліятэцы горада Ашмяны.
- 4 Ірэна Сліўко на прэзентацыі сваёй кнігі ў Лідскай раённай бібліятэцы.

і іншыя цікавыя акцыі, арганізаваліся інтэрактыўныя пляцоўкі, ладзілася рэкламна-выдавецкая дзейнасць. Так, на старонках раённай газеты пад рубрыкай “На бібліятэчнай паліцы” перыядычна размяшчаюцца агляды твораў беларускіх аўтараў. Бібліятэкары распрацавалі літаратурны цыкл закладак “Пісьменнікі-юбіляры”, “Навінкі з кніжнай паліцы”, рэкамендацыйныя спісы кніг “Для вас, аматары...” (прыгодніцкага жанру, дэтэктываў і фантастыкі, паэтычнага слова, гістарычнага рамана) і распаўсюдзілі іх сярод моладзі.

І апошняе. Як піша нам наша сталая аўтарка, загадчыца гарадской бібліятэкі горада Ашмяны Людміла Зарэцкая, з 18 па 29 кастрычніка ва ўстанове культуры праходзіць прафілактычны рэспубліканская акцыя “За бяспеку разам”. Ладзіцца яна з мэтай павышэння ўраўнаважанага бяспекі насельніцтва, актывізацыі пажарна-прафілактычнай работы па папярэджанню пажараў і гібелі людзей. Так, бібліятэкары падрыхтавалі тэматычную выставу, каля якой праводзіцца гутаркі і прапаноўваецца літаратура для далейшага азнаямлення. Акрамя таго, карысталісякам раздаюцца памятки. Названая работа, па словах Людмілы Зарэцкай, праводзіцца сярод розных катэгорый чытачоў.

Беражыце сябе, шануюныя чытачы! Не забывайце насіць маскі, захоўвайце сацыяльную дыстанцыю і, які раюць урачы, зрабіце, калі ласка, прышчэпку ад каранавіруса. Я дык, прынамсі, ужо вакцынаваўся, чаго і вам жадаю. Сустрэнемся праз тэлефон!

чыны чытае беларускую кнігу” і літаратурнага марафона “Book-сімтатэя”, дзе чыталі радкі з любімых твораў, ралі сваім равеснікам кнігі, якія найбольш іх зацікавілі”, — паведмаляе Алена Рабчанка.

Дарэчы, бібліятэкары запрасілі моладзь Свіслаччыны прыняць удзел у крэатыў-конкурсе “Фатаграфія з любімай кнігай беларускага аўтара” і прапанавалі зрабіць цікавую версію фотартэра — сэлфі з кнігай, а менавіта з беларускай кнігай. Да таго ж супрацоўнікі раённай бібліятэкі падрыхтавалі і размясцілі на сайце ўстановы і ў сацыяльных сетках літаратурны хіт-парад “Топ-5”, які змяшчаў падборку твораў пра Вялікую Айчынную вайну, Беларусь, каханне ды пра іншыя кнігі маладых таленавітых празаікаў. А да Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь у бібліятэках прайшоў раённы паэтычны марафон “Гучы, беларускае слова!”, прысвечаны роднай краіне.

Акрамя таго, у рамках праекта былі зладжаны

Знаёмцеся: Вячаслаў Лявоненка — кіраўнік моладзевай рок-студыі “Ad Libitum” Светлагорскага цэнтра культуры. Пра яго і дасягненні ягонаі студыі — у нашым матэрыяле.

**ЗАЧАРАВАНЫ
“ГІТАРНЫМ
ЗОРКАЛЁТАМ”**

Свет музыкі захапіў маленькага Славіка ў самым раннім дзяцінстве. Малы яшчэ не навучыўся добра хадзіць, а ўжо падпаўзаў да радыёлы, цягнуўся да яе ручкамі, чуючы чароўныя гукі музыкі. Мама ставіла пласцінку і спакойна займалася гаспадарчымі справамі, а Слава, як зачараваны, стаў на адным месцы, стаіўшы дыханне, слухаў, паглыбляючыся ў чароўны свет музыкі. Ён яшчэ не навучыўся гаварыць, але ўжо спрабаваў спяваць, паўтараючы па-свойму словы пачутых песень.

З гадоў пяці-шасці хлопчык часцяком ладзіў канцэрты для ўсіх ахвотных, цешачы іх сваім захапленнем песнямі. Аднак, калі хлопчык падрос і мама паспрабавала прывесці Славіка ў музычную школу, ён наадрэз са слязамі на вачах адмовіўся ад навучання музычным навучкам. Хлопчык цыгу да музыкі не згубіў, але даводзіў матулі, што трэба ж яму пагуляць з сябрамі і ў футбол, і ў “вайншук”, і рагатку змайстраваць, і на рэчку збегачы, і бульбу на вогнішчы спячы.

Але свет музыкі не адпускаў падлетка. Як вядома, у сярэдзіне сямідзясятых у кожным гарадскім двары былі свае гітарысты — дарослыя хлопцы, якія жылі побач. Падлеткі, сярод якіх быў і Слава, збіраліся вакол гэтых музыкаў і з захапленнем слухалі папулярныя эстрадныя песні савецкай і замежнай эстрады, аўтарскія творы бардаў Уладзіміра Высоцкага,

Ад радыёлы да рок-н-ролу

В. М. Лявоненка.

Кавер-бэнд “Справа №1”.

Кавер-бэнд “Не па прызначэнні”.

Юрыя Візбара, Булата Акуджавы ды многіх іншых.

А ў адным пад’ездзе са Славам жыў вядомы на той час у горадзе масціты музыка з ВІА “Снегіры” Віктар Церашок. Калі Віктар

выходзіў на вуліцу са сваёй электрагітарай ярка-чырвонага колеру, то гітара зачароўвала ўяўленне ўсіх хлопчукоў. Віктар здаваўся ім проста касманаўтам з “гітарным зоркалётам”

у руках. Часцяком старэйшыя векам хлопцы, паказваючы хлапчукам некаторыя свае прыёмы граення на гітары, навучалі падлеткаў трохакордавым дваровым песням. Сярод гэтых падлеткаў быў, натуральна, і Слава.

Так паступова Вячаслаў Лявоненка самастойна асвоіў гітарныя акорды і яго прынялі ў ВІА пры Домабудуаўнічым камбінаце, а таксама паралельна — у падрыхтоўчую групу духовага аркестра “Гелікон” Палаца культуры хімікаў. Атрымаўшы вопыт практычнай гульні і трохі асвоіўшы некалькі музычных інструментаў, Слава разам з сябрамі-школьнікамі стварыў групу “Імпулс”. Хлопцы не толькі гралі на школьных вечарах, але ўжо і сталі трошкі зарабляць, выступаючы на вяселлях, юбілях, святах, танцах і выпускных вечарах.

МУЗЫКА — СПРАВА ЖЫЦЦЯ

Пасля заканчэння школы Вячаслаў Лявоненка пару гадоў працаваў на прадпрыемствах горада, затым скончыў Светлагорскае вучылішча і паступіў у Магілёўскі машынабудуаўнічы інстытут. Акрамя вучобы, у вышэйшай навучальнай установе быў час і на актыўны ўдзел у грамадскім жыцці інстытута — хлопцэ з’яўляўся ўдзельнікам факультэцкага ВІА і інстытуцкага духовага аркестра.

Пасля заканчэння інстытута малады спецыяліст В. Лявоненка працаваў па спецыяльнасці, а таксама граў у народным духавым аркестры “Гелікон”, а таксама спяваў у народнай вакальнай студыі “Ліра”, створанай Трынай

Шульга. Пастаянна прымаў удзел у масцовых і вязных канцэртах, фестывалях і конкурсах. І аднойчы зразумеў, што музыка — галоўны занятак у яго жыцці.

У 1999 годзе Вячаслаў Мікалаевіч уладкоўваецца на працу прафесійным музыкам эстраднага аркестра “METALLIC BIG BAND” Палаца культуры металургаў Беларускага металургічнага завода (Жлобін). Любімая справа захапіла цалкам, прынесла радасць творчасці і натхненне. А яшчэ праз 15 гадоў, у 2014 годзе Вячаслаў Лявоненка перайшоў на працу ў Светлагорскі цэнтр культуры кіраўніком моладзевай рок-студыі “Ad Libitum”. Да слова, музычны тэрмін “Ad Libitum” азначае выкананне твора па жаданні, на сваё меркаванне, у свабоднай трактоўцы.

**З’ЯДНАНЫ
СА СФЕРАЙ
КУЛЬТУРЫ**

Задачай сваёй працы ў Светлагорскім цэнтры культуры Вячаслаў Мікалаевіч лічыць, у першую чаргу, далучэнне падлеткаў да актыўнага ладу жыцця з дапамогай іх асабістага ўдзелу ў рок-культуры, навучання гульні на розных інструментах (гітара, барабаны, клавійны сінтэзатар і іншыя), і ў далейшым — стварэнне рок-гуртоў і кавер-бэндаў на базе студыі.

Да слова, створаны падобным чынам групы бралі ўдзел і становіліся дыяламантамі фестываляў і конкурсаў розных па сваім статусе і ўзроўню: гарадскія, рэгіянальныя, міжрэгіянальныя і рэспубліканскія. У “скарбонцы” студыі дыпломны І, II і III ступеняў фестываляў “Сожскі шлягер”, “Шацілінскі шлягер”, “Навалініца”, “Рок-эйфарыя”, “Новая хваля”, “Памяці Віктара Цоя” ды многіх іншых. Так, Светлагорскі школьны кавер-бэнд “Post

Сакрэт поспеху

Scriptum” рок-студыі “Ad Libitum” прэзентаваў рок-музыкаў моладзевага руху ад Гомельскай вобласці на “Дажынках” у Жлобіне.

Канцэрты музыкаў студыі прымаюцца моладзевай аўдыторыяй з захапленнем. На сёння ў складзе студыі дзве групы дарослых музыкантаў і тры групы — дзіцячых. Кіраўнік студыі мяркую, што гурт нараджаецца не на рэпетыцыях, а ў момант першага выступлення на сцэне. Але першым выпусціць сваіх галаванаў на сцэну, Вячаслаў Мікалаевіч скупулёзна працуе над падрыхтоўкай маладых музыкаў, выбіраючы рэпертуар, удасканаленнем навыкаў валодання інструментам.

Маладыя і вельмі перспектывныя ў далейшай творчай дзейнасці кавер-бэнды “Справа №1” і “Не па прызначэнні” ўжо ўдала выступілі на рок-фестывале “НенаРОCKом по роCKам”. Цяпер студыя займаецца падрыхтоўкай да міжрэгіянальнага фестываля “Rockоделанне”, які адбудзецца ў Светлагорску напрыканцы лістапада.

Дарэчы, на названы фестываль прыедуць калектывы практычна з усіх абласцей Беларусі. Вячаслаў Мікалаевіч ганарыцца тым, што ягоныя калегі-музыкі з многіх беларускіх гарадоў прызнаюць наш невялікі горад раённай “Rock-Мекай”. На пытанне пра тое, у чым заключаецца сакрэт яго поспеху ў якасці кіраўніка моладзевай рок-студыі, Вячаслаў Лявоненка адказаў: “Трэба перш за ўсё фанатычна любіць сваю працу і, нягледзячы на ўсе цяжкасці ў ёй, часцяком ахвяраваць нечым сваім, асабістым на карысць творчасці. Тады і вынік будзе не за гарамі”.

**Галіна КАПЕЦКАЯ,
Светлагорск
Фатаграфія з асабістага
архіва В. М. Лявоненкі.**

3 лістапада спаўняецца 139 гадоў з дня нараджэння вялікага паэта, празаіка, драматурга, перакладчыка, выдатнага лінгвіста і фалькларыста Якуба Коласа.

Творчая постаць Я. Коласа ў беларускай літаратуры феноменальная. Шматграннасць яго таленту выявілася як у паэзіі, так і ў прозе, публіцыстыцы, у дзіцячай літаратуры. Якуб Колас заклаў асновы беларускага рамана. Ён — настаўнік некалькіх пакаленняў сучасных беларускіх пісьменнікаў. Прыемна адзначаць, што імя Якуба Коласа носіць Слонімскай раённая бібліятэка. Гэта і гонар, гэта і вялікая адказнасць. Калектыву бібліятэ-

Кніга з аўтографам Коласа

З экспазіцыі музея Слонімскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа.

кі ўсё робіць для таго, каб быць вартым гэтага імя.

Яшчэ ў 1956 годзе Якуб Колас пісаў: “Беларуская

мова параўнальна маладая. Хоць даўно ўжо на ёй гаворыць народ, але як мова навукі, палітыкі, літаратуры

яна знаходзіцца ў перыядзе станаўлення. Таму наша задача — берагчы мову, вывучыць яе, распрацоўваць і пашыраць. Гэта дасягаецца штодзённым яе ўжываннем у побыце, на рабоце, у дзяржаўных, грамадскіх і культурных установах”. Гэтыя словы актуальныя і сёння.

З мэтай папулярызавання беларускай мовы, яе захавання, развіцця і распаўсюджвання сярод насельніцтва, асэнсавання як нацыянальнай культурнай каштоўнасці ў 1992 годзе супрацоўнікамі Слонімскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа быў створаны адзіны на Гродзеншчыне музей беларускай кнігі.

У музеі функцыянуюць два аддзелы, адзін з якіх — “Якуб Колас — народны паэт Беларусі” — прысвечаны славутаму класіку беларускай літаратуры. Тут сабраны матэрыялы пра жыццё і творчасць песняра, экспануюцца зборы твораў, юбілейныя выданні Якуба Коласа, шмат цікавых манаграфій, альбомаў аб жыцці паэта.

Гонарам музея стала кніга-падарунак пад назвай “Адшчапенец” (1950) з асабістым подпісам Якуба Коласа “Слонімскай раённай бібліятэцы. Якуб Колас. 6. IX. 1954 г.”

Варта адзначыць, што ўжо 17 гадоў (з 2004 года)

музей падтрымлівае сувязі з нашадкамі Я. Коласа: уначай Верай Данілаўнай і нявесткай пісьменніка — Аляўцінай Цімафееўнай Міцкевіч. Менавіта яны падарылі музею каштоўнай экспанаты коласаўскай эпохі: 25 фотаздымкаў і больш за 30 кніг з сямейнага архіва Міцкевічаў.

Больш падрабязна да краўніца да паэзіі песняра і адчуць яе сутнасць можна наведваючы каштоўную крыніцу краязнаўчых ведаў — музей беларускай кнігі Слонімскай раённай бібліятэкі імя Я. Коласа.

**Юлія ВАСІЛЕУСКАЯ,
метадыст аддзела
бібліятэчнага
маркетынгу
Слонімскай раённай
бібліятэкі імя
Якуба Коласа**

“Смаргонскі “Бітлз”. Станіслаў Федаровіч, Юрый Церабун, Мікалай Ходаш, Альгерд Апановіч. Канец 1960-х гадоў.

Мікалай Ходаш і сінькоўскія артысты. Смаргонь. 2001 год.

Балада пра баяніста

Да напісання гэтага матэрыялу падштурхнула пiсьмо ад былой загадчыцы аддзела культуры Смаргонскага райвыканкама Соф’і Лазар: “Пасля вайны ў Смаргоні прафесійныя музыкі не было. Толькі ў 60-х і 70-х гадах сталі з’яўляцца дыпламаваныя спецыялісты. Сярод іх асабліва вылучаўся Мікалай Ходаш. Баяніст ад Бога. Геній. Бескарэслівы, улюбёны ў сваю работу. Ён выдатна граў на розных інструментах (баяне, акардэоне, піяніна, балалайцы, саксафоне), рабіў апрацоўкі для цымбальнага аркестра і народнага ансамбля песні і танца імя Агінскага... На жаль, пра Аляксандра Дзяругу, заснавальніка першага ў Беларусі народнага цымбальнага аркестра, смаргонцы ведаюць няшмат, а пра Мікалая Ходаша — яшчэ менш. Мікалай Іванавіч пайшоў у іншы свет рана. Творчая дзейнасць прызнанага маэстра абарвалася, калі ён дасягнуў самага росквіту свайго таленту”. Гэты матэрыял — рэвіем творчай Асобе і Чалавеку з вялікай літары.

ЛЮБЮЮ ноту браў ён з лёту

Смаргонскім Мулявіным называлі Мікалая Ходаша калегі па цэху. Мастацкі кіраўнік ансамбля “Песняры” быў сурскім па нацыянальнасці, але як шмат ён зрабіў для беларускай культуры! Так і ўкраінец Мікалай Ходаш моцна палюбіў Смаргонскі край, яго людзей, цудоўную самабытную беларускую культуру — музыку, песні, танцы... Яго ўнёсак у развіццё культурнай спадчыны Смаргоншчыны — бяспрэчны.

Мікалай Іванавіч нарадзіўся 19 жніўня 1943 года ў сяле Звенічаў Рэпкінскага раёна Чарнігаўскай вобласці ў сям’і, дзе ўсе любілі спяваць і гралі на музычных інструментах.

“Калі я ствала ў сьвярові, калі Коля навучыўся граць на інструменце, то яна расказала гісторыю, у якую цяжка наверыць, — успамінае жонка музыкі Ала Феліксаўна. — У чатыры гады Коля ўжо граў на гармоніку. Дзяццаты прыходзілі, забіралі малаца, а дахаты прыносілі на руках соннага. Пад яго музыку моладзь вечарам танцавала, а ў якасці ганару малы атрымліваў шапку, поўную цукерак і арэхаў”.

У 1961 годзе скончыў Гомельскае музычнае вучылішча імя Нестара Сакалоўскага. Размеркаваўся на Смаргоншчыну, у музычную школу.

Быў сурскім заснавальнікам народнага ансамбля песні і танца імя Агінскага, яго нязмэнным канцэртмайстрам. Пазней ансамбль стаў візітоўкай Смаргоні, пра яго ведалі ў Савецкім Саюзе і нават за мяжой.

Неўзабаве маладога музыку забралі ў войска. Гучна моладзь праводзіла яго ў армію. “Некаторыя нават думалі: “Не вернецца Коля”. Для яго сапраўды былі адкрытыя любіва творчыя гарызонты, — лічыць Соф’я Лазар. — Але ж мы, апантаняны смаргонскія артысты, амаль кожны дзень пісалі яму лісты, у якіх расказвалі пра наша творчае жыццё. У кожным допісе пазначалі, які нам не хапае Коля, што мы сумуем і вельмі чакаем яго. І Коля вярнуўся”.

Другая палова 60-х гадоў мінулага стагоддзя для ансамбля Агінскага вызначылася выступленнямі ў Маскве, ГДР і Польшчы. Смаргонь часта наведвалі вядомыя дзеячы беларускай культуры, у тым ліку мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР

Прафесійныя і самабытныя музыкі Смаргоншчыны. Алясь Лось (скрыпка), Мікалай Ходаш (баян). Кушляны. 1980-я гады.

Народны ансамбль песні і танца імя Агінскага. Дырыжор — Канстанцін Паплаўскі. 1966 год.

Рэжысёр творчага аб’яднання “Тэлефільм” Валерый Басяў і Мікалай Ходаш. Жодзішкі. 1995 год.

Рыгор Шырма, кіраўнік аркестравай групы Дзяржаўнага акадэмічнага хору Канстанцін Паплаўскі, мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага народнага хору БССР Генадзь Цітовіч, вядомы балетмайстар Янка Хвораст, кампазітар Аляксандр Шыдлоўскі...

Усе яны адзначалі музычны талент Мікалая Ходаша. Неаднаразова яму прапаноўвалі паступаць у кансерваторыю, да сябе ў аркестравую групу клікаў баяніста Канстанцін Па-

акампаваў усім калектывам. У дзесяць гадзін раніцы надзене на плечы рамяні ад баяна і да поэтыя вечара не скардзіўся, а жонка гаварыла, што пасля маштабных мерапрыемстваў на плячах у музыкі ад рамяню ўтвараліся вялікія мазалі. Увогуле граць на баяне для яго было як дыхаць.

Мікалай Іванавіч апекаваў два сельскія Дамы культуры — Сінькоўскі і Вішнеўскі. Альфрэда Дыро, якая больш за зорак гадоў узначальвае Вішнеўскі ДК, прыпамінае: “Доўгі час на сумяшчальніцтве працаваў Мікалай Ходаш у нашым клубе. Кіраваў хорам у паўсутню чалавек і ансамблем народных інструментаў, у склад якіх уваходзілі восем мясцовых самабытных музыкаў, усе яны — у сталым узросце, самавукі, але як гралі! Мікалай Іванавіч быў выключным кіраўніком”.

У архіве музыкі-самавука з Кушлян Браніслава Дзэбеса знайшоўся здымак, дзе з мясцовымі артыстамі граюць вядомы этнограф Алясь Лось і Мікола Ходаш. Граць з непрафесіяналамі Мікалай Іванавіч не тое, што не пураўся, а рабіў гэта з задавальненнем. Народная музыка яго надзвычай прываблівала.

Сярод багатай спадчыны Юрася Церабуна знайшоўся здымак 1966 года — выступленне аркестра імя Агінскага ў Польшчы. Дырыжыруе Канстанцін Паплаўскі, а ў першым шэрагу сярод артыстаў — зусім яшчэ малады баяніст Ходаш... з балалайкай.

У 1967 годзе музыкі вырашылі стварыць “смаргонскі “Бітлз”. Кіраўнік Коля Ходаш граў на рытм-гітары. Чытаю успаміны ўдзельніка біт-гурта Юрася Церабуна: “Мы сядзелі каля радыё, пісалі на маенітафон усе мелодыі, дзе гучалі гітары. Сабралася нядраўная фанатэка, якую потым пераклалі на ноты. Асабліва лёгка рабіў гэта Мікола Ходаш, бо ён баяніст, а таму добра адчуваў гармонію. Вырашылі ладзіць танцы ў Доле культуры. Напярэдадні нам заказалі чырвоныя камізэлькі, мы іх атранулі — і прэм’ера адбылася.

...Бывае, калі саджуся, каб змахнуць пыл з клавіш, найграваю мелодыю тагана, якую, думаю, напісаў сам Мікола, але нікому з нас не скажаў, успамінаю з хваляваннем гады свайго маладосці...”.

СМАРГОНСКІ БІТ

Асаблівае месца ў жыцці Смаргоншчыны займалі агляды мастацкай самадзейнасці. У раёне быў 31 калгас, у кожным — хор. Падчас аглядаў Мікалай Іванавіч

акампаваў усім калектывам. У дзесяць гадзін раніцы надзене на плечы рамяні ад баяна і да поэтыя вечара не скардзіўся, а жонка гаварыла, што пасля маштабных мерапрыемстваў на плячах у музыкі ад рамяню ўтвараліся вялікія мазалі. Увогуле граць на баяне для яго было як дыхаць.

Мікалай Іванавіч апекаваў два сельскія Дамы культуры — Сінькоўскі і Вішнеўскі. Альфрэда Дыро, якая больш за зорак гадоў узначальвае Вішнеўскі ДК, прыпамінае: “Доўгі час на сумяшчальніцтве працаваў Мікалай Ходаш у нашым клубе. Кіраваў хорам у паўсутню чалавек і ансамблем народных інструментаў, у склад якіх уваходзілі восем мясцовых самабытных музыкаў, усе яны — у сталым узросце, самавукі, але як гралі! Мікалай Іванавіч быў выключным кіраўніком”.

У архіве музыкі-самавука з Кушлян Браніслава Дзэбеса знайшоўся здымак, дзе з мясцовымі артыстамі граюць вядомы этнограф Алясь Лось і Мікола Ходаш. Граць з непрафесіяналамі Мікалай Іванавіч не тое, што не пураўся, а рабіў гэта з задавальненнем. Народная музыка яго надзвычай прываблівала.

Сярод багатай спадчыны Юрася Церабуна знайшоўся здымак 1966 года — выступленне аркестра імя Агінскага ў Польшчы. Дырыжыруе Канстанцін Паплаўскі, а ў першым шэрагу сярод артыстаў — зусім яшчэ малады баяніст Ходаш... з балалайкай.

У 1967 годзе музыкі вырашылі стварыць “смаргонскі “Бітлз”. Кіраўнік Коля Ходаш граў на рытм-гітары. Чытаю успаміны ўдзельніка біт-гурта Юрася Церабуна: “Мы сядзелі каля радыё, пісалі на маенітафон усе мелодыі, дзе гучалі гітары. Сабралася нядраўная фанатэка, якую потым пераклалі на ноты. Асабліва лёгка рабіў гэта Мікола Ходаш, бо ён баяніст, а таму добра адчуваў гармонію. Вырашылі ладзіць танцы ў Доле культуры. Напярэдадні нам заказалі чырвоныя камізэлькі, мы іх атранулі — і прэм’ера адбылася.

...Бывае, калі саджуся, каб змахнуць пыл з клавіш, найграваю мелодыю тагана, якую, думаю, напісаў сам Мікола, але нікому з нас не скажаў, успамінаю з хваляваннем гады свайго маладосці...”.

УЗОР ДЛЯ ПЕРАЙМАННЯ

Сучаснікі цанілі і патэтычны талент Мікалая Іванавіча. На кожны дзень нараджэння творчых сяброў ён пісаў верх-прысвячэнне. Калі за сталом арганізавалі конкурс па вершаскладанні, пераможцам заўсёды выходзіў Ходаш. “Ва ўсіх — электыка, а ў Коля — іздэўр, — кажа

Соф’я Лазар. — Да таго ж ён (украінец!) цудоўна валодаў беларускай мовай. У гэтым плане для многіх, у тым ліку і для беларусаў, ён можа быць узорам для пераймання”.

А Альфрэду Дыро заўсёды здзіўляла, наколькі бліскуча Мікалай Ходаш ведаў савецкія песенныя рэпертуар. Прычым не толькі самі песні, але і аўтараў музыкі і тэксту. За гэта Альфрэда Лявонаўна называла баяніста хадзячай энцыклапедыяй.

Нярэдка на Смаргоншчыну наведвалася здымачная група творчага аб’яднання “Тэлефільм”. За гэта наш край жартаўліва называлі “Беларускім Галівудам”. Тут ствараліся работы, якія ўвайшлі ў зальаты фонд нацыянальнага тэлебачання. А ў альбомах маргончан і дагэтуль захоўваюцца фатаграфіі з месца здымак, удзел у якіх нярэдка прымаў і Мікалай Ходаш.

Асобна можна гаварыць пра Мікалая Іванавіча як пра настаўніка, які вывёў у свет ні адно пакаленне баяністаў, які кіраўнік ансамбля народнай музыкі “Ярыца”. Мікалай Іванавіч разумее, што не кожны чалавек можа стаць музыкам. Але ў кожнага можна развіць слых і прывіць любоў да музыкі.

Ала Ходаш дадала яшчэ некалькі штрышкоў да партрэта мужа: “Ён быў выключным чалавекам. Ураўнаважаным, культурным. Ніколі не скажаў у адрас іншых людзей дрэннага слова, і ў сям’і быў уважлівым. З дзецьмі стасункі меў надзвычай шчырыя і цёплыя. Сваіх бацькоў шанаваў, зяртаўся да іх толькі на “вы”.

Напрыканцы бурлівага, насычанага дня, калі ўсе сілы былі аддадзены рабоце, Мікалай Ходаш гаварыў толькі адно слова, зразумелае найперш музыкам, — “бекар”. У музыцы знак “бекар” адмяняе дзеянне бемаляў і дыэзаў і гаворыць пра тое, што трэба граць звычайную ноту, не павышаную і не паніжаную. Для Мікалая Ходаша, хутчэй за ўсё, гэта азначала: “Хопіць, пара адпачываць”.

Фінальны “бекар” баяніста паставіў лёс даволі рана. 22 кастрычніка 2001 года ён пайшоў у лепшы свет.

“Жыццё Мікалая Іванавіча было кароткім, але такім насычаным і цікавым. Плённа творчыя праца, актыўная жыццёвая пазіцыя, высокая патрабавальнасць у спалучэнні з добравольствам і уважлівым адносінамі да людзей прынеслі яму аўтарытэт і навагу, — лічыць Соф’я Лазар. — Дваццаць гадоў прайшло з таго часу, які няма з намі Мікалая Ходаша, але жыве тое, што хочацца напісаць вялікімі літарамі, — ПАМ’ЯЦЬ. Светлая, шчырая, удзячная”.

Галіна АНТОНАВА
Фота з архіваў
Соф’і ЛАЗАР,
Браніслава ДЗЭБЕСА,
Юрася ЦЕРАБУНА

“Восень у Завоссі”

16 кастрычніка ў Музеі-сядзібе Міцкевічаў “Завоссе”, філіяле Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, прайшоў літаратурна-музычны фестываль “Восень у Завоссі”. Аб той падзеі мы распавядзем на падставе сваях назіранняў і каментароў арганізатара мерапрыемства.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
наш спецкар,
Мінск —
Завоссе — Мінск

Вяжджаючы з даждлівага і змрочнага Мінска, удзельнікі фестывалю і падумаць не маглі, што літаральна праз паўтары гадзіны, нібы дзякуючы ўмяшальніцтву добрага чараўніка, яны перанясуча ў самую сапраўдную залатую восень. Сядзіба Адама Міцкевіча ў Завоссі была дашчэнт заліта сонечным святлом, мабыць, таму фестываль прайшоў у дзівоснай узнесла-радаснай атмасферы.

Мы прыехалі за гадзіну да фестывалю, у нас быў час аглядзецца, абьесці падворак сядзібы, які стаў мізансцэнай для правядзення мерапрыемства. Пераканаліся: задзейнічаны літаральна кожны вольны куток і кожны будынак сядзібнага комплексу. Сцены гаспадарчых пабудов сталі выставачнымі плошчамі для экспазіцыі як маладых мастакоў-пачаткоўцаў, так і прафесіяналаў. Напрыклад, вядомы мінскі мастак Аляксандр Родзін выставіў шэраг прац, прысвечаных жыццям Яна Чачота і дзейнасці таварыства Філаматаў. Мастачка Марыя Сырвакш разгарнула на сценах свайго выставачнага акварэля з выявамі мясінаў Адама Міцкевіча, Яна Чачота, Тамаша Зана і Тадэвуша Рэйтана. Дарэчы, побач са свіронкам Юрась Усціновіч са сваімі калегамі прэзентаваў узоры зборкі і даспеўшых розных часоў, а падчас фестывалю праводзіў лекцыі і курс “маладога шляхціца”, навучаючы трымаць шаблю ці меч, а таксама страляць з лука. Дзякуючы гэтым кожны наведвальнік мог адчуць сябе тым самым “шляхціцам на загродзе, які роўна на ваяводзе”. І усё тое — на падворку сапраўднай шляхецкай сядзібы. Прынамсі асабіста я, аўтар гэтага рэпартажу, быў запроша-

Падчас фестывалю.

ны распавесці прысутным пра радавонны таямніцы Адама Міцкевіча, сяброўства Чачота з выбітным паэтам, пра тое, як апошні стаў у XIX стагоддзі самым галоўным папулярызатарам постаці Тадэвуша Рэйтана.

На галоўнай сцэне выступалі і нашы паэты-сучаснікі Серж Міцкевіч, Ніна Лістога, Цімур Буйко, Святлана Танюкевіч і Зоя Кулік. Іх потым змянялі артысты ў вобразах Адама Міцкевіча і яго сябра Яна Чачота, а таксама народныя ансамблі.

А вось свіран, як гэта было і раней, пераўтварыўся ў камерную канцэртную пляцоўку. Тут ва ўтульнай атмасферы выступілі народны літаратурны тэатр “Жывое слова”: Аляксандр Сівохіна і Аляксандр Мойскі, а яшчэ прагучала музычна-спеўная праграма Святлены Немагай і Тамары Рэз-мез “Хай радасць з вачэй вашых блісне”.

Праграма была вельмі насычаная, але ж, разам з тым, хацелася, каб былі больш шырока прадставлены асобы сяброў Адама Міцкевіча, каб гучалі вершы іншых паэтаў філама-

таў і філарэтаў, каб удзельнікі імпрэзы з гонарам прайшліся па падворку сядзібы ў “Паланэзе”.

Пацікавіліся мы аб мэтах фестывалю і ў яго арганізатараў.

Валіяціна Кароткіна, навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Максіма Багдановіча:

— Традыцыйна ўжо ў трэці раз залатой восенняй парой фестываль сабраў гасцей, каб узгадаць аднаго з найслынейшых беларускіх творацаў — Адама Міцкевіча. Акурат папулярызатыю творчасці выдатнага ўраджэнца Наваградчыны і ўнікальнай мясіны паміж — Завосся — і меў на мэце фестываль.

Арганізатарамі фестывалю выступілі Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры сумесна з Баранавіцкім раённым выканаўчым камітэтам пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Як вы пераканаліся, у праграму фестывалю былі ўключаны самыя разнастайныя тэматычныя музычныя, паэтычныя і выставачныя пляцоў-

кі. Адметна, што ўрыўкі з паэмы Адама Міцкевіча “Пан Тадэвуш” гучалі і папольску, і па-беларуску. Словам, паэтычную тэму мы імкнуліся расквіцці самымі разнастайнымі вершаванымі радкамі — ад Міцкевічавых перакладаў да сучаснай паэзіі

і рэгіянальных літаратурных замалёвак. Не магу не сказаць словы ўдзячнасці калектывам Баранавіцкага раёна, якія прэзентавалі глядачам яркую і маштабную праграму на галоўнай сцэне фестывалю. Так, сапраўды, пашанцавала ўдзельнікам фестыв-

і з выдатным сонечным надвор’ем. Але, на жаль, унесла свае карэктывы ў спадзевы арганізатараў актуальная эпідэміялагічная сітуацыя: гасцей у Завоссі магло быць нашмат болей, але, тым не менш, з майго пункту погляду, свята атрымалася і атрымала свой розгалас. Спадзяемся, што і на будучы год збяромся ў Завоссі, каб акунуцца ў атмасферу шляхецкага жыцця Міцкевічавых і атрымаць з іх асабіста сваяго розгаласу. А ў бліжэйшых планах — адзначэнне дня народзінаў паэта і тэматычныя сустрэчы, прысвечаныя філамацкай дыялогічнай гісторыі ў сценах мінскага Музея гісторыі беларускай літаратуры.

Ташыяна Лайша, дырэктар Навамышскай бібліятэкі імя Яна Чачота:

— Фестываль гэты мае вельмі доўгую гісторыю. Упершыню ён прайшоў у Завоссі яшчэ ў 2006 годзе. Па нейкіх прычынах, на нейкі час аб ім забыліся. Аднавіўся ж фестываль увосень 2018 года. Тады нагодай для яго правядзення стаў юбілей нашшага слаўтага земляка-паэта Адама Міцкевіча, а менавіта 220-годдзе з дня нараджэння. У 2018 годзе асноўная ўвага надавалася асабе паэта, яго творчасці. Тамай наступнага фестывалю, які адбыўся ў 2019 годзе, стала рэпрэзентацыя шляхецкай культуры пачатку і сярэдзіны XIX стагоддзя, часу Адама Міцкевіча. У 2020 годзе з-за пандэміі фестываль прышлось адмяніць, але сёлета ён вярнуўся. Як і ў мінулыя разы, наша пляцоўка на “Бібліятэчным падворку” была вельмі рознабаковай, асабе месца ў праграме мы імкнуліся адвесці паказу сувязі паміж Адамам Міцкевічам і Янам Чачотам, таму сяброўству, якое зародзілася тут, на Баранавіцкай зямлі, калі яны былі яшчэ падлеткамі, і якое яны пранеслі праз усё жыццё.

Аўтарская заёмка на апошняй старонцы:

Ужо пасля фестывалю давялося паразмаўляць з гасцямі і ўдзельнікамі імпрэзы. Прагучала прапанова пасунуць правядзенне фестывалю на больш цёплы час, напрыклад на верасень. Сапраўды, кастрычнік з яго непрадказальным і даволі прахалодным надвор’ем мог паўплываць на расшэнне “ехаць/не ехаць” некаторых патэнцыйных глядачоў, асабліва тых, хто любіць вандраваць з дзедзьмі.

К
Здымкі аўтара і з архіва Літаратурнага музея Максіма Багдановіча

Легендарная ўдзельніца акцыі супраціву

Малавядомыя старонкі лёсу падпольшчыцы Надзеі Траян

Яе даваеннае жыццё

Калі аб актыўным удзеле Алены Мазанік і Марыі Осіпавай у забойстве В.Кубэ мацца багатая літаратура, то ўдзел Надзеі Траян у гэтай аперацыі, нягледзячы на шэраг газетных і часопісных артыкулаў і нават выхад асобнай кнігі аб ёй, даследаваны недастаткова. Можна, таму некаторыя жыхары нашай рэспублікі і цяпер задаюць пытанне: “А за што ганаровае званне Героя Савецкага Саюза далі Надзеі Траян?”

Перш за ўсё нагадаем, што вядома нашым чытачам аб даваенным жыцці Надзеі Віктараўны.

Малая радзіма Н.В.Траян — горад Дрыса (цяпер Верхнядзвінск Віцебскай вобласці). Тут у беларускай сям’і служачага Віктара Траяна 24 кастрычніка 1921 года пачаўся яе жыццёвы шлях. У кастрычніку 1935 года 14-гадовай Надзея стала камсамольцай, у 1939 годзе скончыла сярэднюю школу.

У тым жа годзе яна паступіла ў 1-ы Маскоўскі медыцынскі інстытут, дзе вучылася на першым курсе. У сувязі з тым, што сям’я ў канцы 1939 года пераехала ў Мінск, дзе бацька Віктар Траян пачаў працаваць галоўным бухгалтарам фабрыкі “Камунарка”, Надзея перавялася ў Мінскі медыцынскі інстытут.

У гады вайны

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны 20-гадовая Надзея Траян уключылася ў барачы з нямецкімі акупантамі. У пачатку 1942 годзе сям’я пераехала ў гарадскі пасёлак Смалявічы, дзе Надзея пачала працаваць рахункаводам на торфазаводе. Яна стала падпольшчыцай і ўдзельніцай ў арганізацыі і рабоце маладзёжнай падпольнай групы, створанай на торфазаводе.

3 ліпеня 1942 года Надзея стал разведчыцай і медыцынскай сястрой партызанскага атрада “Бура” 4-й партызанскай брыгады “Дзядзі Колі” Смалявіцкага раёна Мінскай вобласці (афіцыйная назва “Разведвальна-дыверсійная група НКВС СССР “Бывальцы” пад кіраўніцтвам Пятра Лапаціна —

Э.І.). Траян прымала ўдзел у баявых аперацыях па падрыву мастоў, нападах на варожыя аboзы і баях з карнікамі. І яшчэ Надзея стала другім нумарам кудлямётнага разліку атрада “Бура”, яким камандаваў Міхась Скароннік.

Па заданню камандавання разам з Марыяй Осіпавай і Аленай Мазанік яе і прыцягнулі да падрыхтоўкі аперацыі па знішчэнню генеральнага камісара Беларусі Вільгельма Кубэ.

Самыя складаныя заданні

У пачатку ліпеня 1943 года Надзею Траян выклікалі ў штаб брыгады і намеснік камандзіра брыгады “Дзядзі Колі” па разведцы, камандзір спецгрупы “Артур” маёр дзяржбяспекі Іван Фёдаравіч Залатар прыцягнуў яе для работы ў аперацыйнай групе Наркамата унутраных спраў СССР.

Надзея Траян ужо падтрымлівала сувязь з Мінскім антыфашысцкім падполлем. І калі Іван Залатар прышоў шукаць выканаўцаў знішчэння В.Кубэ перабраў некалькі магчымых варыянтаў, перш за ўсё ён спыніў свой выбар на Надзеі Траян. Менавіта

ёй і былі даручаны самыя складаныя заданні.

Першай яе задачай было сабраць звесткі аб распардаку жыцця В.Кубэ, затым — знайсці сярод насельнікаў дома генеральнага камісара генеральнай акругі “Беларусь” надзейнага чалавека.

Надзеі зрабілі дакументы, і яна перасялілася ў Мінск пад сваім прозвішчам, стала рэзідэнтам спецгрупы “Артур”, атрымаўшы псеўданім “Канская”. Траян нават заключыла фіктыўны шлюб, аформлены афіцыйна, каб у выпадку чаго тлумачыць свой пераезд у Мінск. Некалькі членаў спецгрупы “Артур” суправаджалі Н.Траян да 16-га кіламетра, да адной з хат вёскі Слабодчына, дзе яна пакідала свой веласіпед па вяртанню з Мінска. Надзея перааправалася і далей ужо ехала на веласіпедзе адна. А партызаны чакалі яе вяртання ў лесе, каля вёскі. Выдалі Н.Траян маленькі браунінг.

Аднойчы Надзея даведлася, што ў асабняку ў Кубэ ці працуе, ці раней працавала прыгожая жанчына Таццяна Каліта. Яе муж Рыгор Грынгауз вучыўся з ёй у Мінскім медыцынскім інстытуце. Неяк ён захварэў, і ўся група студэнтаў пайшла яго наведваць. Толь-

кі аднойчы Н.Траян і была ў той кватэры, але нітка ад якой жонкі Таццяны цягнулася да Кубэ.

Надзея адшуквала ў Мінску Каліту, якая пражывала ў бацькоўскай хаце на вуліцы Талстога, каля Таварнай станцыі. Таццяна яе ўспоміла. Гэта было 1 жніўня 1943 года. Менавіта з 1-га па 8 жніўня Н.Траян кожны дзень наведвала Таццяну. У той час Т.Каліта ўжо не працавала ў Кубэ, але адзначыла, што ў генеральнага камісара Беларусі засталася працаваць яе добрая сяброўка Галя (Алена Рыгораўна) Мазанік Таццяна паабяцала пазнаёміць Надзею з Галей.

Калі Надзея і Галя-Алена пачалі сустракацца, Траян сказала Гале аб мэце яе прыходу. Спачатку Мазанік была палазорнай і адносілася да Надзеі асяярожна. Але ад сустрэчы да сустрэчы адносіны ўмацоўваліся і праясняліся. Не без цяжкасцей, але яны зразумелі адна другую. Н.Траян была цвёрда ўпэўнена, што Галя не падвадзіць, з ёй можна гаварыць начысціню.

Праз некаторы час Траян перадала ў партызанскі атрад “Бура” атрыманую ёй ад Галі Мазанік інфармацыю, У партызан з’явіўся прасценкі, аднак вельмі карысны малюнак размяшчэння пакояў асабняку Кубэ — у прыватнасці, на ім была пазначана спальня генеральнага камісара Беларусі. Малюнак той па просьбе Надзеі падрыхтавала Мазанік.

А ўжо 18 жніўня 1943 года Мазанік дала цвёрдую згоду здзейсніць акцыю помсты супраць В.Кубэ.

Такім чынам менавіта маладая разведчыца Надзея Траян была першай,

якая выйшла на Галю (Алену) Мазанік, і, як кажуць у разведцы, яе завербавала. Так аперацыя па знішчэнні В.Кубэ ўступіла ў рашучую стадыю. Спыніліся на такім варыянце акта адплаты: да яго ў ложаж, пад пырыну, павінна быць закладзена міна з гэдзіннікавым механізмам.

Урэшце, мін было дзве, якія, так бы мовіць, паралельна рухаліся ў акупіраваны Мінск з партызанскіх атрадаў. Адна — у карзіне пад ягадамі ў Марыі Осіпавай, другая — у каробыцы з-пад торта ў Надзеі Траян. І так здарылася, што міна Марыі Осіпавай дабралася ў Мінск першай.

Міну англійскай вытворчасці, якую ў СССР атрымлівалі па ленд-лізу, Надзея Траян пранесла праз сваіх нямецкіх і паліцэйскіх карлоны ў Мінск. Гэта адбылося 22 верасня 1943 года, калі ўжо В.Кубэ быў забіты. У горадзе ішлі масавыя арышты і аблавы...

Але Траян не выкінула міну, а, мінуючы ўсе паліцэйскія карлоны, прынесла яе назад у партызанскі атрад. У Надзеі пыталіся, навошта было так рызыкаваць жыццём. І яна проста патлумачыла: у партызан не хапае такіх англійскіх мініацёрных мін.

Дапамагло ёй і тое, што яна ведала не толькі нямецкую мову, але была гаваркоў, магла разгаварыць паліцыя, пачаць жартаваць і адцягнуць увагу.

Пасля доўгага і дэтальнага допыту Н.Траян (пасля яе прылёту ў Маскву ў верасні 1943 года — Э.І.) Народным камісарам дзяржаўнай бяспекі СССР камісарам дзяржаўнай бяспекі І.І. Мяркулавым, намеснікам Народнага камісара дзяржаўнай бяспекі

СССР камісарам дзяржаўнай бяспекі 2 ранга Кабулавым і начальнікам Разведуправлення Чырвонай Арміі генерал-лейтэнантам Кузняцовым ёй прыйшлося 13 кастрычніка 1943 года напісаць яшчэ і абсалютна неабходную “тлумачальную запіску” сваёму прамоу начальніку — кіраўніку 4-га аддзялення НКДБ СССР Паўлу Анатольевічу Судалапаву. Яна заканчвалася такімі радкамі:

“...Как впоследствии оказалось, Кубе был убит именно Галей, мной, полученной ею от других лиц.

Несмотря на это, я твердо заявляю, что инициатива в обработке Гали на убийство Кубе, упорная и настойчивая психологическая подготовка её принадлежит мне, что я и делала под руководством Ивана Фёдоровича” (гобок камандзіра спецгрупы “Артур” маёра дзяржбяспекі Івана Фёдаравіча Залатара).

Герой СССР

Героём Савецкага Саюза Надзея Траян стала ў 22 гады — 29 кастрычніка 1943 года. І тады ж фюрэр Германіі Адольф Гітлер аб’явіў партызанскую разведчыцу сваім асабістым ворагам за ўдзел у аперацыі па знішчэнню генеральнага камісара генеральнай акругі “Беларусь” групенфюрэра СС Вільгельма Кубэ.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны Надзея Траян у 1947 годзе скончыла 1-ы Маскоўскі медыцынскі інстытут імя І.М.Сечанова па спецыяльнасці “Урач-хірург”. У 1962 годзе яна стала кандыдатам медыцынскіх навук, а трохі пазней — дацэнтам.

На працягу многіх гадоў Надзея Віктараўна займалася адукацыйнай, дзяржаўна і грамадскай дзейнасцю. Яна працавала выкладчыкам і дацэнтам ВНУ, дырэктарам Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута санітарнай асветы Міністэрства аховы здароўя СССР, прарэктарам 1-га Маскоўскага медыцынскага інстытута.

Што яшчэ цікава, менавіта Надзея Траян стала адным з ініцыятараў перайменавання станцыі Маскоўскага метрапалітэна “Ізмайлаўскі парк” у “Партызанскую”, Афармленне гэтай станцыі было вядома з 1944 года і прысвячалася тэме партызанскага руху — у галы Вялікай Айчыннай вайны ў СССР.

Н.В.Траян не стала 7 верасня 2011 года — на 90-м годзе жыцця. На будынку Першага Маскоўскага медыцынскага ўніверсітэта імя І.М.Сечанова 25 кастрычніка 2013 года была ўстаноўлена мемарыяльная дошка ў яе гонар.

Эмануіл Рыгоравіч ЮФЕ, доктар гістарычных навук

Ян Рустэм, аўтапартрэт.

Узяцца за гэты артыкул нас прымусіла адсутнасць нейкіх навінаў з горада Дзятлава, што на Гродзеншчыне, звязаных з набыццём тутэйшага палаца Радзівілаў-Солтанаў. 15 верасня мусіў адбыцца чарговы аукцыён, на якім мог бы станючы чынам вырашыцца лёс гэтага славутага палаца, які несумненна з'яўляецца своеасаблівай візіткай старажытнага горада. Але ж пакуль што цішыня... Разумеючы, што часам прывабнасць "гістарычнага аб'екта" для патэнцыйнага інвестара вырашаецца яго бэкграўндам, мы маем на мэдэ распавесці, якое дачыненне мае да дзятлаўскага палаца Ян Рустэм (1762–1835) — таленавіты беларускі і літоўскі мастак, настаўнік з вялікай літары, адзін з бацькоў "віленскай мастацкай школы". Чалавек дзіўнага, але не самага шчаслівага лёсу.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Загадкі паходжання

Жаданне паведаміць пра беларускі перыяд жыцця Яна Рустэма, як мне падаецца, самы светлы ў яго жыцці, паступова перарасло ў намер распавесці нашым чытачам пра шмат што іншае. Бо, як аказалася, нягледзячы на яго важны ўнёсак у гісторыю беларускага мастацтва, у нас яму не прысвечана аніводнай манаграфіі, а зместоўных папулярных публікацый зусім не шмат (гл. "Мастацтва" № 3, 2008). У Літве Рустэм не-не ды і з'яўляецца персанажам доктарскіх дысертацый і юбілейных выстаў. У Беларусі ж ён пакуль больш вядомы ў якасці настаўніка такіх вядомых мастакоў XIX стагоддзя, як Юзаф Аляш-кевіч, Валянцін Ваньковіч, Ян Дамель, Напалеон Орда, Канут Русецкі, Іван Хруцкі, Вінцэнт Дмахоўскі і многіх іншых.

Добрай нагодай звярнуць пільную ўвагу на асобу Рустэма ў 2022 годзе стане не зусім класічны юбілей — 260 год з дня нараджэння мастака. Спадзяемся, што Нацыянальны мастацкі музей Беларусі зверне ўвагу на гэтую цудоўную нагоду распавесці пра далёка не ўсім вядомага мэтра.

Ну а мы распачнем з таямніцы яго жыцця.

Амаль 200 год мінула, як пайшоў у іншы свет наш герой. Але і да гэтага часу не высветлена, кім дакладна былі яго бацькі. На гэта пытанне не змаглі адказаць нават куратары віленскай выставы "Ян Рустэм. Мастак і настаўнік" (2012 год). І гэта нягледзячы на тое, што рыхтавалася яна Віленскай мастацкай галерэяй у супраць з Бібліятэкай Урублеўскіх Літоўскай акадэміі навук, Бібліятэкай Віленскага ўніверсітэта і Дзяржаўным гістарычным архівам Літвы — вядомымі скарбонкамі архіўных таямніцаў. Вось, што было напісана ў гэцэсе анатацыі да выставы: "*Мастак пакінуў супярэчлівыя сведчанні аб сваім паходжання. У адных крыніцах бацька ўзгадваецца як быў грэцкі купец, а ў іншых — як армянскі купец, а маці — французжанка*".

Аўтар самай поўнай біяграфічнай даведкі пра Рустэма Анджэй Рышкевіч сцвярджае, спасылаючыся на літоўскага даследчыка Уладаса Дрому (а той, у сваю чаргу, на ўніверсітэцкія акты дачынення мастака), што маці Яна Рустэма была Францішка Вілоазэн (Villoisins). А бацька, які запісаны як "*армянскі купец па імені Францішак*", верагодна, быў туркам. Такім чынам, кім быў той Францішак Рустэм — "грэк, турак або армянін", не вядома і дагэ-

Метрыка дапаўнення хросту Ганны Рустэм.

туль. Паходзіў Рустэм з Пера, хрысціянскага прыгарада Канстанцінопаля (Стамбула). Так напісаў у 1838 годзе ў першым буйным нарысе жыцця і творчасці мастака яго вучань Вінцэнт Смакоўскі.

Даследчыкі сцвярджаюць, што "дзясцігадовы" сірата Ян Рустэм быў узяты пад апеку князем Адамам Казімірам Чартарыскім недзе ў 1772–1774 гадах. Але згодна з вельмі добра распрацаванай біяграфіяй Чар-

талітычнай і грамадскай дзейнасці. Іншымі словамі, вандроўка ў Стамбул... застаецца пад пытаннем.

Еўрапейскія дарогі Рустэма

Як лічыў Станіслаў Лорэнц, польскі мастацтвазнаўца, з'яўленне Рустэма ў Рэчы Паспалітай выглядала даволі таямнічым. І адбыцца магло не раней за 1774 год, а хутчэй было ў 1775–1776 гадах. Далей ён патрапіў пад апеку маста-

Берлін-Трэптаў-Слонім-Варшава-Дзятлава

Пішучы да 100-й гадавіны смерці Яна Рустэма сваю публікацыю, Станіслаў Лорэнц карыстаўся сярод іншага г.зв. "штамбухам" мастака. Такія альбомы, дзе знаёмыя ці сваякі пакідалі свае аўтографы, вершы ці малючкі, былі ў тыя часы ў вялікай папулярнасці. Так з'явілася меркаванне, што побыт у Нямеччыне быў толькі завяршальным этапам "замяжнага курса навучання" Рустэма. Не выключаем такой мажлівасці, бо звестак пра ранейшы перыяд вельмі мала. У 1790-м годзе, рухаючыся ў бок Рэчы Паспалітай, Рустэм "адначыў" у штэмбухе горад Трэптаў (сёння Тшэбятэў,

Русцін-Рустэн-Рустэм

Уласна, тое, што Рустэм быў і праправаў у Явары і Дзятлава ў Солтанаў, не было таямніцай. І нават тое, што ў Дзятлава ён ажаніўся з нейкай Ганнай, з якой меў дачку, таксама было вядома з крыніц, якія даводзілі некаторыя даследчыкі.

Але ж прыйшоў час больш падрабязна распавесці пра гэты акаліччаны "у фарбах". Метрычныя кнігі дзятлаўскага парафіяльнага касцёла за 1793–1797 гады, хоць і даюць адказы на некаторыя пытанні, але адначасова ставяць новыя. Дзякуючы метрыкам, у якіх згадваецца імя Яна Рустэма і яго будучай жонкі, становіцца вядомым кола добрых знаёмых Рустэмаў. Магчыма, дзятлаўцам ці крызанаўцам пададуцца знаёмымі прозвішчы Урбановіч, Хілінскі, Тумілоўскі, Лахніцкі, Сульжынскі (Шульжынскі), Ралзішоўскі, Сабалеўскі, у якіх Рустэм і яго жонка былі хронымі бацькамі дзеткаў. У гэты час Рустэм знаходзіўся пад апекай сваіх патронаў — славутага палітычнага і грамадскага дзеяча ВКЛ Станіслава Солтана і яго жонкі Францішкі-Тэафілы Ралзівіл.

Цяпер пра прозвішча Рустэм. Такую форму яно набыло, падаецца, не адразу. У Варшаве ён быў вядомы як Русцін (1792). У метрыках Дзятлава ён выступае як Rustin, Rusten (па-французску — ржавець), Rusest (па-французску — хірасць), Rustim, Rustym і Rustem. Такія метамарфозы не могуць не здзівіць. Апошні варыянт, дарэчы, які стаў кананічным, з'яўляецца шорскай транслітэрацыяй імя персідскага міфалагічнага героя Рустама. А вось ці было такім прозвішча Яна Рустэма да пераезду ў ВКЛ, варта было б спраўдзіць.

Ажаніўся мастак недзе ў 1795–1796 гадах. Калі нарадзілася і была ахрышчана адной вайой іх дачка, пакуль невядома. Але дапоўнілі хрост святым алеем Ганны-Францішкі-Фларыяны дачкі Вяльможны Яна і Ганны з Кунертаў Рустэмаў 4(15) лістапада 1796 года.

Хронымі бацькамі яе сталі Яснавельможны Ігнац Лахніцкі, палкоўнік войска ВКЛ, Канстанцыя Солтан, дачка літоўскага надворнага маршалка Станіслава Солтана, асіставаў Яўхім Кміта, Наваградскі земскі суддзя, Антаніна Лахніцкая (жонка Ігната), Міхал Дашкевіч, Гарадзенскі земскі пісар, Ганна Солтан (сястра Канстанцыі, будучая жонка Антона Ваньковіча), Адам Есман, Слоніцкі земскі суддзя, Францішка Солтан (жонка Станіслава), Ян Сухадольскі, Тарэза Солтан, Элеўтэры Семірадскі, Наваградскі земскі суддзя і Тэка Сухадольская, жонка Яна.

Кампанія, што і казаш, падабралася пачэсна. Можна ўявіць сабе, колькі прагучала віватаў за доўгае і шчаслівае жыццё дзячынкі і колькі было выпіта венгерскага ў той дзень у палацы Солтанаў.

(Працяг будзе)

Беларускімі сцежкамі Яна Рустэма

Адам Казімір Чартарыскі (Мары Элізабет Луїза Віжэ-Лебрэн, 1793).

Партрэт Караліны Солтан, Ян Рустэм (1790-я гады).

тарыскага пра "Стамбульскі трып" князя нічога невядома. Так, у 1768 годзе, калі ў Рэчы Паспалітай выбухнула Барская канфедэрацыя (паўстанне супраць караля Панятоўскага і расійскага ўмяшвання ў справы краіны), бацькі князя адправілі яго ў Еўропу (Саксонія, Англія, Аўстрыя). Другое турнэ ён здзейсніў у 1772 годзе (Галандыя, Англія), у 1773 пабыў у Пецярбург, прысягаючы на вернасць Кацярыне II, потым адправіўся ў Бельгію, а напрыканцы 1773 года апынуўся ў Парыжы, дзе звёў знаёмства з Жанам-Жакам Русо, славетным філосафам. У маі ж 1774 года Чартарыскі ўжо быў у Варшаве, у 1775 пабыў у Расіі. У ісе гэтыя геаграфічныя перасоўванні праходзілі пад "сцягам" насычанай

ка-француза Жана-П'ера Норбліна, у якога атрымаў першапачатковую мастацкую адукацыю. Норблін (будучы прывядворны каралеўскі мастак) у Рэчы Паспалітай апынуўся ў 1774 годзе дзякуючы запрашэнню Адама Чартарыскага і спярша быў у дзяцей князя выкладчыкам малюнка. Атрымаўшы першую мастацкую адукацыю ў Норбліна, Рустэм нейкі час працаваў у каралеўскім атэль Марчэла Бачарэлі, другога каралеўскага мастака, італьянца родам.

Пра Рустэма таксам вядома, што ў 1788 годзе ён апынуўся ў Берліне, дзе працягваў мастацкую адукацыю.

Цікава, што далей у біяграфіі Рустэма ізноў пачынаюцца рознагалосці.

на захадзе Польшчы, калі самага Балтыйскага мора). У тым самым годзе Ян Рустэм нібыта працуе ўжо ў ВКЛ, у Слоніме, над дэкарацыямі ў тэатры князя Міхала Казіміра Агінскага. А вось тое, што ў 1792 годзе, як сведчаць даследчыкі "malarz Rustin" жыў у Слоніме, у Варшаве на вуліцы Лешна, дом нумар 657, гэта факт. У гэты ж час Рустэм працягвае вучобу і працу ў сваіх старых знаёмых Норбліна і Бачарэлі. Крыху пазней пачынаюцца вандроўкі па сядзібах ВКЛ, дзе таленавітага мастака, якога падтрымліваў князь Чартарыскі, заўсёды прымалі ахвотна. Такім чынам "мэтр Рустэм" і патрапіў у Дзятлава, з якім дарэчы звязаву свой лёс на пяць год.

МУЗЕІ

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63
(экскурсійнае бюро)

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

Выставы:

- Выстава "Ёсць дзівосны край..." Італьянскія шэдэўры з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь". Да 21 лістапада.
- Выставачны праект, прысвечаны 100-годдзю Віленскага беларускага музея імя Івана Луцкевіча. Да 12 снежня.

Філіялы музея

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВЫ XIX СТ."**
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная,
33а. Тэл.: 358 88 78

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
- Выстава мастацкай фатаграфіі "Брома-сярэбраны жывапіс" творчага саюза Іллі Цярэнцьева і Аляксандры Урбанайтэс. Да 12 лістапада.
- Выстава аўтарскай лялькі Ірыны Пракоф'евай "Увасабленне" да 15 студзеня 2022 г.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ**

Спарткомплекс "Раўбічы",
Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Беларускае золата".

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР
СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, вул. Нярасава, 3.
Тэл.: 399-09-78
Час працы: серада-нядзеля з
12:00 да 20:00

- Творчы праект МОЙ. АРХЕА.АВАНГАРД.
- Выстава «Сучаснае Еўрапейскае мастацтва» - калекцыя падарункаў аўтараў з фонда Нацыянальнага Цэнтра сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47.
Тэл.: 242-78-14

Час працы: серада-нядзеля
12.00-20.00

- Выставачны праект «Беларускі аванграўнд».

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92,
+375 (29) 144 07 92, +375
(17) 327 11 66. Музей
працуе: аўторак, серада,
пятніца, субота, нядзеля —
з 10.00 да 18.00 (касы да
17.30), чацвер — з 12.00 да
20.00 (касы да 19.30), паняд-
зелак — выхадны.

Пастаянная экспазіцыя.

- Часовая экспазіцыя да 80-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны "Вальтэр Віхман: Беларусь 1941". Да 7 лістапада.
- Часовая экспазіцыя "Нюрнбергскі набат. Без тэрміну даўніны". Да 7 лістапада.

**ДЗЯРЖАЎНАЯ УСТАНОВА
"НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-
ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"**

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19
тэл.: +375177020602,
20660, +375295518051,
+375291903149

Палацавы ансамбль:

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Захавальнікі" (куфры, шкатулкі, скрыні) — з 26 сакавіка да 20 верасня 2021 г.
- Выставачны праект "Несучаснае мастацтва" твораў М. Байрачнага і Ю. Гудзіноўча з 20 ліпеня па 14 лістапада 2021 г.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальныя цырыманіяля нясвіжскага двара" — у складзе пастаяннай экспазіцыі.

**Сектар экскурсійнай і
інфармацыйнай дзейнасці:**

г. Нясвіж, вул. Гейсіка, 1
■ Часовая экспазіцыя твораў Леаніда Гоманава "Фарбы зямлі" — з 3 жніўня па 30 верасня 2021 г.

Ратуша:

г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3

- Пастаянная экспазіцыя.

Случкая брама:

- Персанальная выстава Карыны Гінько — з 21 мая па 4 кастрычніка. Падрабязную інфармацыю можна даведацца па тэлефоне (+3751770) 20602, (+3751770) 20660 альбо на сайце niasvish.by.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён,
Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90,
(8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава кніг з прыватнай калекцыі Вітала Корнева "Скарбы адной бібліятэкі". Да 8 лістапада.
- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культурна. Дэгустацыя".
- Таматычная экскурсія з элементамі квэста для дзевяці "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца —

самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.
- Музейная фотопляцоўка.
- Квэст "Таямніца двух куфраў".
- Музычнае суправаджэнне экскурсій.

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Выстава плакатаў па выніках Конкурсу да 100-годдзя Станіслава Лема. Па 31 кастрычніка.
- "Восенскі Салон з Белгапрамбанкам-2021". Па 31 кастрычніка.

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце "Культура"

звяртайцеся па тэлефоне
+ 375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41
альбо пішыце на электронны адрас
kultura@tut.by!

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"
МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белдрук"

Падземны пераход
ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход
ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белдрук"

ст.м. "Няміга",
вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

Тэлефон для даведак па наўнасці газеты ў кіёсках
"Белдрук" — (017) 2764542 (з 9.00 да 17.30)

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ
ТЭАТР
ОПЕРЫ І БАЛЕТА
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, пл. Парыжскай
камуны, 1. Тэл./факс: 334
11 56.

- 31 кастрычніка — "Канёк-Гарбунок" (балет у 2-х дзях) Р. Шчадрына. Дырыжор — Мікалай Калядка. Пачатак у 11.00.
- 31 кастрычніка — "Іаланта" (опера ў 2-х дзях) П. Чайкоўскага.

Дырыжор — Юрый Караваёў. Пачатак у 18.00.

- 2 лістапада — "Чароўная Флейта" (опера ў 2-х дзях) В.А. Моцарта. Дырыжор — Іван Касцянін. Пачатак у 19.00.
- 3 лістапада — "Ганна Карэніна" (балет у 2-х дзях) П. Чайкоўскага. Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак у 19.00.
- 3 лістапада — Канцэрт "Усе рамансы П.І. Чайкоўскага. Вечар першы". Камерная зала. Пачатак у 19.30.

■ 4 лістапада — "Яўген Анегін" (опера ў 3-х дзях) П. Чайкоўскага. Дырыжор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.00.

- 5 лістапада — Галаканцэрт звёзд Бальшога тэатра Беларусі. Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак у 19.00.
- 6 лістапада — "Канёк-Гарбунок" (балет у 2-х дзях) Р. Шчадрына. Дырыжор — Мікалай Калядка. Пачатак у 12.00.
- 6 лістапада — "Канёк-Гарбунок" (балет у 2-х

дзях) Р. Шчадрына. Дырыжор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.00.

**ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ
БЕЛАРУСКІ ТЭАТР
"ЛЯЛКА"**

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.:
(8-0212) 36 32 50.
■ 31 кастрычніка — "Дальтлы слонік" Р.Кліпінга. Пачатак у 11.00.
■ 6 лістапада — "Жыў-быў Заяц" (казка на 2 дзеі). М. Шувалава. Пачатак у 11.30.

Віват, тэатры!

Нацыянальная тэатральная
прэмія назвала пераможцаў

Нацыянальную тэатральную прэмію ў намінацыі "Найлепшая жаночая роля ў музычным спектаклі" атрымала салістка беларускага балета Ірына Яромкіна за ўвасабленне галоўнай ролі ў балете "Ганна Карэніна" Вялікага тэатра Беларусі.

Сцэна з оперы "Дзікае паляванне караля Стаха" Вялікага тэатра Беларусі ў выкананні Марты Данасевіч і Уладзіміра Громава.

Вальс з оперы "Дзікае паляванне караля Стаха" Вялікага тэатра Беларусі.